KIRKE OG KULTUR

INNHOLD:

HEFTE 3 MARS 1931 38. AARG.

REDAKTØR: EIVIND BERGGRAV

Kirke og kultur utkommer med 1 hefte hver måned undtagen i juli og august. Abonnement kr. 10.oo pr. år, utlandet kr. 15.oo. Kan bestilles på postanstalter, hos bokhandlerne og i ekspeditionen, Rådhusgaten 30B.

LIVETS ENTEN-ELLER

Av Dr. Johannes Müller, Schloss Elmau.

Der er mange nok som innser at det burde bli noget nytt i deres liv. Men at det da må skje et valg en gang for alle, og at denne valg-avgjørelse er uigjenkaldelig og til og med stadig på ny må *bekreftes* gjennem ens hele livsførelse, — det forstår vår tids mennesker ikke. Til nød teoretisk, men ialfall ikke praktisk. Deres hele åndsart og livsførelse viker unda alle skjebnebestemmende avgjørelser, all klar stilling-tagen. De skyr risikoen, ansvarligheten og offeret. De kjenner ikke til den ubetingede lydighet. Deres karakterart er kompromisset, den uforbindtlige holdning, — de vil forene det uforenlige. De drar sig undav ethvert enten- eller og dyrker overalt både-og.

Såvel i religion, moral og opdragelse som i livsførsel har man i dette århundre kommet i vane med å gå av veien for alle forpliktende personlige avgjørelser, — for i stedet å vente sig alt i form av en slags «innflytelse» som skal bli øvet på en av de tanker, ideer og anskuelser som man «hylder». Som følge av dette har der utviklet sig en uhyre intensitet i taleri og skriveri, i preke-mani og i høre-mani, og et enormt behov efter stadig ny åndelig påvirkning. Man venter at inntrykkenes om-og-om-igjen skal frembringe noget i en — mens det i virkeligheten avstumper. Tenk bare på den religiøse overfodring av folk med taler og «inntrykk». Men det er likedan på alle andre områder.

Allerede Nietsche gjorde imidlertid — forgjeves — opmerksom på at vår tids mennesker hverken makter å lese eller å høre. Man burde dog blitt litt betenkelig av den erfaring, at i samme grad som tilbudet er steget, er efterspørslen minsket. Det vil si: resultatet av all den åndelige overbespisning og bearbeidelse er blitt en åndelig matleihet, så der idag ikke engang mer finnes lesere til alvorlige bøker, og kirker og foredragssaler — især de siste — blir stadig tommere. Men allike-

vel hersker den tro at ved forsatt tale og oplysning og belæring og inntrykk skal man influere på menneskene og få dem anderledes, ja vekke tro og moralitet og viljekraft hos dem!

En skjebnesvanger villfarelse! Der synes være mindre tro på jorden nu enn før den religiøse engros-virksomhet begynte. Og resultatet av all den moralske påvirkning er bare blitt moralsk nihilisme. Med hele dannelses-maset er et virkelig kultivert menneske nu blitt noget alt mer sjeldent. Den åndelige u-interesserthet og forståelsesløshet overgår til og med tidens snobbethet og bornerthet. Vi står oppe i en bankerott for hele den åndelige geschäft, sammenbruddet av den forretning som man har drevet for å utbrede åndsliv. Hovedbokens resultat viser minus: åndløshet, ørkentilstand, ufruktbarhet.

Og videre: den late sky for avgjørelser og uviljen mot i handling og vandel å bekjenne sig ubetinget og uryggelig til det avgjorte — har til bakside *motsandsløshet overfor lysterne.* Hvordan skulde der kunne bli nogen motstandskraft, hvis den ikke blev øvet gjennem motstands-akter og fikk vekst gjennem livets avgjørelser? Tenk bare på seksualdriften. I stedet for å trene i form av avgjørelser vil vår tid diskuttere det hele i form av «problemer», en holdningsløs optatthet av alt mulig, som bare har til følge forederi og utroskap mot selve livets og lykkens holdepunkter. Man later som om det hele er gjort ved å skaffe sig «anskuelser», så skal resten komme av sig selv! Og så avslører man i samme sekund humbugen når man har travelt med å forkynne at «som bekjent er anskuelser noget meget godt, men de kan jo ikke praktisk gjennemføres.»

Elendigheten ved hele vår tids forkynneri stikker i at man tror at noget som forandrer et menneskes *vesen,* kan meddeles fra andre. All denne påvirkning fører bare til at folk tror at de *har* det og *kan* det — og på denne tomme innbildning sjangler de videre.

Det har vært min dypeste skuffelse å opleve dette også i min egen livslange virksomhet for å få satt folk i gang. De tar nok imot hvad jeg forkynner, de vugger det kanskje endog en stund i sitt hjerte. De kan være likefrem grepet, de flammer op i godvillighet, det formelig kryr i dem av edle tanker og gode forsetter. Men deres praktiske personlige liv går sin gang videre som før. Der blir ingen oprydning fra grunnen

av, ingen totalforandring. I stedet prøver de å endre et eller annet på overflaten, de er en slags på-stedet-marsj-ivrere, som har fryktelig travelt med «det nye» — men de *driver* faktisk akkurat som før. De får nok somme tider et stikk fra samvittigheten — de innser at de slett ikke er kommet av flekken og at den gamle elendighet fortsetter med dem. Så blir de en stund desto ivrigere til å lese og å høre. Men de *lever* akkurat som før.

Saken er at vårt livsløp er som et elveleie — der hvor rennen går, der flyter strømmen, — også om man tilfører dem nogen nye bi-strømmer i form av «innflytelser». Det er ikke ny tilførsel, men nytt leie det spørs om.

Derfor blir det i høiden en kamuflering av hele den gamle tendens som kan opnås ved å ta til sig *litt* av det nye og anderledes-artede. Det vil si at man totalt forfalsker det *virkelig* sanne og ekte og gode. For uten avgjorthet blir der ingen ting *helt* inne i en, og der blir i stedet kulisser og bluff. Man legger sig til et eller annet nytt «prinsipp», en eller annen pen og uselvisk detalj, og dermed anser man sig «frigjort» fra det gamle og forkastelige; nu «driver» man jo ikke lenger, nu er der holdning i det! Men det som er blitt frigjort er i virkeligheten ikke annet enn ens gamle Adam; det man kaller sin nye «opriktighet» er ikke annet enn den gamle hensynsløshet; «likefremheten» i vesen er bare forklædt brutalitet. Man synes man er så flinke med sine «betrodde talenter» og man er så offervillig — men det hele er beregning, det velder ikke frem fra et nytt hjerte. Man ynder å anskue sitt liv som en «tjenergjerning» — men man gjør det for å tilfredsstille sig selv. Man innbilder sig å leve av nåden, men stirrer på sine egne fortjenester. Man ser sig som «lem av helheten», men søker stadig sitt eget.

Denne forfalskning optrer på alle livets områder.

I *moralen:* Et menneske blir ikke hvad man i gamle dager kalte «kysk» ved å bli «påvirket» i denne retning, ikke engang ved å begeistres og lenges, eller omvendt: ved å skamme sig over urene tanker og lyster, men bare ved *radikalt å holde sig vekk* fra alt som virker seksuelt pirrende, gjennem hel og full koncentrasjon i hengivent arbeide og ved en knapp og sund og naturlig levevis. Altså ved å ta avgjørelse, og i hver detalj

handle derefter, det vil si ved en dominerende *endring* av hele livsførselen, ved daglige beslutninger som *gjennemføres.*

I karakterdannelsen: Det nytter ikke bare å bli belært om utviklingens lover og erfaringer, eller om oprinnelighetens og ekthetens verdi, — for med all viden og all innsikt kan man gladelig leve videre som før. Det som må til er at man resolutt nekter sig alt som forderver og avstumper ekthet og sannhet, og at man hengivent og ubetinget *går inn på livet,* det vil si tar op nettop dagens vanskeligheter og kamper og ikke går av veien for å fornekte sig selv. Atter altså en radikal avgjørelse, som krever ubetinget å bli fulgt av oss selv.

I opdragelsen: Ikke ved å bli *preparert* blir barna til mennesker, men ved å stilles foran avgjørelser, — ved å anspores til selvvirksomhet, ikke ved å proppes med formaninger. Hver gang barn eller ungdom treffer en avgjørelse, *dannes* de, men hver gang de «ledes» bare ved belæring, misdannes de.

I kunsten: Når det er som Nietsche sier, at kunstens høider bare nåes ved at vi forløses fra jeg'et og dets selv-villende spekulerthet, så står enhver kunstner foran den *avgjørelse* om han er villig til i ubetinget selvforglemmende hengivelse å bli et mottagende organ for Guds skapende inngivelse, eller om han vil prøve å få det hele til ut fra egen følelse og vilje for deri å *få uttrykt sig selv,* komme til å gjelde for noget, få sukces og bli anerkjent. Hans avgjørelse i så måte er bestemmende for om han blir kunstspekulant eller om han får betrede hellig grunn. Også kunsten har sin smale vei og sin brede vei, og mange er de som går den siste.

I politikken: Det som gjør en virkelig politiker er hverken diplomatisk begavelse, agitatorisk dyktighet eller kunnskaper og realitetssans, men dette at man *har sitt folk mer kjær enn sig selv.* Det er dette som avgjør om man kan bli forsynets befullmektigede eller bare blir en makthaver, en partimann, en demagog og grosserer i «folkets beste». Den som ikke søker sig selv i politikken, blir den som kan undfange, — de andre blir sterile for all statsmannsgenialitet. Vilkåret er den besluttede og stadig påny gjennemførte avgjørelse.

— Disse eksempler får være nok til anskueliggjørelse. Livsloven er: *I begynnelsen var Enten-Eller.* Over alt er det avgjørelsen som er utgangspunktet, ikke belæringen. Det viser

sig at hele vår kultur-epokes metoder med «åndelig påvirkning» er absolutt kultur-fiendtlig. I den ligger ufruktbarhetens ophav. Det er jo en ren forblendelse dette å tro at fordi om noget er kommet inn i bevisstheten, så er det dermed også kommet ned i den vesensbestemmende livsgrunn.

Det vi skulde gjøre var ikke å *preke* det store enten-eller, men simpelthen å *forlange* avgjørelsen før vi overhodet vilde ha med menneskene å gjøre, og bare ta slike med oss som *har valgt* og stadig påny innøver og bekrefter valget. Da fikk vi få, ja, det vilde — gjennemført på alle felter — bety en katastrofe for vår såkalte «kultur», men det vilde bety en ny kulturs fødsel.

Saken er at hele vår tids metode beror på den stiltiende forutsetning at vårt liv i det vesentlige, altså i sitt vesens grunn, kan forbli slik som det er, slik som vi driver det, — bare trenger å bli forbedret, mer fullkommengjort, moralsk og kanskje religiøst forklaret. Slik altså at vår personlige forfatning konstitusjonelt anses være i orden og bare burde utfoldes renere og mer forfinet. Dette er vel den almindelige anskuelse. Men sannheten er jo at det menneskelige livsvesen er i alle sine uttrykksformer og nyanser så forfeilet og forkjert, så avsporet og så fastkjørt, at det må *forløses* og må få ny *organisk* struktur før nogen av oss kan bli hvad vi egentlig er bestemt til å skulde bli.

Ut fra dette faller der nu lys over Jesu ord: «Guds rike er kommet nær, fatt et nytt sinn og tro det glade budskap». Det vil si: I må totalt omvende Eder og legge en helt ny grunn, I må herefter bygge på det som forkynnes om Guds rike, om en ny verdensorden: Livet fra Gud. Den som har øren å høre med, fornemmer hvad dermed er sagt.

Hvordan ser den ut i praksis, denne omvendelse til Guds rike? Den beviser sig i at vi ikke lenger selv vil være ophav, men utelukkende være Guds organer. Det å leve betyr fra nu av å gjøre Guds vilje. Vår bestemmelse er å tjene. Vi vil elske Gud i alt som møter oss i «skjebnen»; vi går til møte med hver vanskelighet i livet for også i den å finne og erfare Guds vilje og realisere den. I hvert nytt krav som livet stiller oss, i hver lidelse og hver ulykke som møter oss fornemmer vi Guds røst til oss nettop i dette øieblikk, og således *lever* vi av alt det som menneskene ellers dør av. Vi kan ikke regne med noget annet

enn med den levende Gud. Når vi stiller oss betingelsesløst til hans disposisjon, når vi overfor ham lar også tanken stryke seilene, da lever vi av det glade budskap og dets forjettelser.

Men det er ikke givet noget menneskes temperament eller vilje å få dette til, det må gis oss ved at vi blir grepet av Guds stemme som taler til oss. Vi kan bare hengi oss til Gud i samme grad som vi blir grepet av ham selv, vi kan bare se ham ved at han selv åpenbarer sig for oss. Men når meldingen treffer oss, at Gud, den levende, vil forløse og gjenopreise menneskeheten og la den få liv fra ham, — når dette er blitt til lys i oss, da kommer det an på *om vi vil gi efter for denne grepethet av ham* og begynner å ta skritt i den retning han driver oss, og forblir faste i denne vår beslutning — istedetfor ved hjelp av det tilvante liv å lamme driften og skygge lyset. Her er *vår* opgave. Å virkeliggjøre den vil bare de makte som forstår at de nyskapende, de virksomme krefter ikke kommer fra dem selv, men fra ham.

Når du bare selv gløder slik for Guds rike at ditt selviske jeg derved blir brent vekk, behøver du ikke engste dig for om du handler rett. Du vil merke det også på den ting at retningen mot Guds rike går stikk imot strømmen i denne verden og denne tid.

Men pass på her: det er ikke gjort med at du vet med dig selv at du går imot strømmen. Der fins dem som gleder sig ved å være på tvers av verden og har travelt med å dømme den og refse den og forandre den — ut fra sig selv. Guds rike kommer ikke derved at *vi* tar avstand fra verden! Bare den som forankrer det dennesidige i det hinsidige og som trakter efter at det hinsidige må begynne sitt liv allerede i det dennesidige, er på Guds-rikes-veien, følger Rikets majestetiske kall.

Det er derfor ikke imot de og de retninger i tiden at vi må stille op, men imot verden som sådan, det vil først og fremst si slik som dens art er inne i oss selv.

Derfor er det heller ikke gjort med at vi flykter fra verden, kan undvære dens goder og forakte dens livsformer. Der fins ingen menneskelige ting, goder, interesser eller beskjeftigelser som ikke lar sig forene med vår trakten efter Guds rike. *Bare vår stilling til dem* kommer det an på. «Alt er Eders, men I er Kristi, og Kristus er Guds» (Paulus). Alt lar sig forene med

Gud når det blir *beslaglagt for ham.* Alt må daglig mottas som opgave fra ham. Da hjelper selve tingen og opgavene oss til å svømme mot strømmen.

Det er heller ikke slik at hele vår kulturs fylde er en eneste fordervelsens strøm. Ikke alt som er i denne verden er *av* denne verden. Det aller meste er oprinnelig Guds gaver, selv om de er blitt misbrukt og fordervet av mennesker. Alt det i sannhet skapende som nogen tid var på ferde i menneskets historie, alt det som gav utsyn, alt det som åpnet for sannhet og førte oss inn på nye veier, var Guds verk og handlen gjennem mennesker som han grep og gjorde bruk av, gav begavelse og lot skape — om de så selv ikke hadde anelse om den makt som overskygget dem.

Det er mot fordervelsen av det gudgivne, mot avguderiet av tingene og av vårt eget jeg, det er mot *dyrkelsen* av det dennesidige, — av kunsten, av de store tanker, menn og bedrifter, vi må gjøre front. Det er jo en eneste avsjelingsprosess som her går for sig, en pervertering: dyrke det skapte istedetfor skaperen. Her er livsgiften, den snikende, som er årsak i fornedrelsen, anmasselsen, besattheten, drukkenheten av denne verden. Mot dette må vi av all vår sjel og all vår energi, med hver livsytring, hver handling gjøre front. Ikke ved å avholde oss fra alt, men ved den rette bruk av det ufordervede, det oprinnelige i Guds gave. På den måte alene bringer vi tilbake til Gud det som stammer fra ham, og blir organer for hans altomfattende gjenreisningsplan.

Under dette må vi være klar over at det alltid er farlig å skulle stille sig slik til verden at man *bruker den,* men dog ikke blir *tatt av den.* Fristelsen ligger så nær til å bli verdensaktig og bli utro mot Guds impulser; den fineste form har denne forførelse når vi tenker om oss selv at vi er jo i Guds hånd, så for oss er det ikke farlig. Denne søte motstandsløshets gift har en rent narkotisk virkning på sjelen.

Og allikevel er visst *askesen* ennu farligere. Dette å dra sig tilbake fra alt, forsage det hele, holde sig borte fra verdens liv, det er jo å svikte Gud selv. Det er å svikte saltets og lysets gjerning som vi er kallet til. Og det er å anmasse sig til å være guder — som selv kan foreta adskillelsen av det Gud har skapt og ment.

Men aller farligst er askesen eller verdens-fornektelsen der-

ved at vi ved den så lett føres fra fristelsens Scylla til dens Charybdis: vi vil undgå å fristes av verden i vårt Gudsliv, og så faller vi istedet i den fristelse å gjøre selve dette gudsliv til noget av denne verden, noget selvgjort og selvgodt, en slags selvopdrettet fromhet, som uten at vi aner det dreier oss inn på den brede vei. Det er — menneskelig talt — ikke så farlig å ligge under for en fristelse eller en anfektelse, som å sikre sig selv ved å undgå alle muligheter for den. Ti enhver snubling knekker da iallfall selvsikkerheten og dreper troen på oss selv, viser oss jeg-sykens felle, åpenbarer oss verden i oss og det gamle menneskes instinkter; og derved blir vi på ny grepet fastere av Guds nåde og underkaster oss igjen uforbeholdent hans vilje. Men den fromhet som avsondrer sig og trekker sig tilbake til en hellig cirkel, står i fare for å plasere sitt eget jeg på alteret og dyrke sin egen religiøsitet, uten at man merker det. Man svømmer — så kristelig man enn geberder sig — faktisk *med* denne verdens strøm.

— Fra det ene som fra det annet blir man bevart derved at der ut av avgjørelsen for Guds rike vokser frem i oss en avgjorthet i hele vårt vesen, en ny og eiendommelig holdning, som uvilkårlig og ubevisst ytrer sig i alle våre livsrørelser. Dette umiddelbare gir en ureflektert sikkerhet. Den som først må gi sig til å overveie — er ille deran. For ingen kan ut av sig selv finne ut hvor langt han kan gå. Det vet alene Gud. Og det som skal veilede oss er derfor sansen, smaken for Guds rike, — det vil si troen. Ut av troen alene kan vi, tør vi, må vi leve.

Denne hensynsløst frie radikalisme i avgjortheten lyser tydelig ut fra den ubetingede og urokkelige holdning som Jesus inntok og som han ventet av sine lærlinger: «Den som legger sin hånd på plogen og ser sig tilbake, er ikke skikket for Guds rike.»

Nu er det ganske visst så, at vi ikke kan bevege oss fritt og sikkert og naturlig i denne retningslinje straks vi har tatt avgjørelsen. Vi har hverken vilje eller evne til det. Viljen må først lutres, stålsettes og bli fast, — og på evne skorter det oss aldeles. Vi kan heller ikke forcere det frem, tvinge oss til det — alt slikt krampaktig er av det onde —, men ut fra vår lengsel og trang derefter kan vi bli *mottagelige* for det som er av Guds rike. Først da skjer det av sig selv i oss, nemlig når Gud under livets hendelser griper oss med sin vilje og skjenker oss kraften og klarheten og befrukter oss som med sædekorn han

legger ned i oss. *Da* lykkes det — for da er det Gud som bevirker det.

Selvfølgelig byr også denne trakten og lengsel en stadig risiko for at *vi* svikter, — og da er underet dette at *allikevel* det skjer som Gud hadde bestemt. Og da først lever vi ut av underet: dette at vi alltid svikter og at der dog skjer noget av oss og med oss som Gud hadde i sitt sikte.

La nu dette være nok. Enhver som har sans for det som her er sagt, vet straks hvorledes alt dette ser ut ganske konkret hos ham selv. Til selve avgjørelsen vil derimot ikke jeg bestemme nogen. For hvis den ikke utspringer fra Eder selv, men kom bare ved innflydelse fra mig eller nogen annen, så vilde avgjørelsen være ganske uvirksom og motstandsløs. Da var det bedre De ikke gjorde noget skritt i retning av sant liv, men lot Dem drive videre, for så undgår De da i alle fall den tragikomiske ting at De driver midt i strømmen og allikevel innbilder Dem at De er på vei til et nytt liv. De får huske på at det spørres ikke her om å bøie litt av, men om å gå stikk imot Deres gamle driverstrøm. Det dreier sig i Guds rike ikke om bøininger, men om brudd.

Nu vet De det. Og hvis De vil fortsette å leve siden med Deres både-og og dermed får et mislykket liv og blir en avdrevet sjel, så vet De i allfall at det kunde ikke anderledes gå med Dem.

Johannes Müller.

‹KINA ER ET MÆRKELIGT LAND›

Af provst Hans Koch.

Det var en aprildag i året 1922; tiffin på Hôtel des Wagon Lits», (Peking) var overstået, man var nået til kaffen og cigaren. Solen havde skinnet lige til middag, men i ganske kort tid havde Gobi-ørkenen sendt sine sandskyer ud og giort al færdsel på gaden lidet lystelig, så man gav sig god tid. Det var en temmelig broget kreds af ældre og yngre mænd, der sad sammen og drøftede — naturligvis — Kina og dets fremtid. Den sidste ærede taler, en engelsk journalist havde just udviklet, hvorfor den eneste redning var en fælles-invasion af vestmagterne — «kineserne er børn, gode børn; men hvis de ikke bliver avede bliver de utidige». En ung mand, en noget højttalende nykommer, faldt straks ind: «Ja det er muligt, men man kan dog ikke benægte, at kineserne er et mærkeligt folk....» Inden han fik fortsat, var der en «*old china-hand*», som brat vendte sig imot den talende og sagde: *Young Mr. Smith,* ved De, at hvad De her udtalte har mere vægt, end alt hvad De hidtil har fundet lejlighed til at bemærke. Disse Deres sidste ord har nemlig det ved sig, at de vil blive stående, de vil gælde for vor tid og langt ud over den. De har denne gang fuldkommen ret *Mr. Smith* — kineserne er virkelig et besynderligt folk og Kina er et meget mærkeligt land.»

«The old china-hand» har, som man vil vide, fået ret. Det mærkelige er vedbleven at ske i Kina; men oftest eller dog altfor ofte var det mærkbare, som skete derude, af den art, at det måtte betegnes som «beklageligt». Så på et tidspunkt, hvor man kunde have ventet det stik modsatte, kommer der en dag en nyhed, der virkelig kan kaldes glædelig: Der er bragt fred til veje i Kina. Krigen mellem nord og syd er standset.

Læseren vil erindre hvorledes stillingen var: I juli måned 1930 forkyndte Nordpartiets Megafonmand, *Putnam Weale*

(Lenox Simpson), for en undrende samtid, hvorledes man vilde drage frem sejrende og bringe orden i tingene. Nu var det måske ikke netop noget godt varsel, at det var *Putnam Weale* der bragte budskabet. Han havde i alle de sidste år været en sikker mand til at holde paa den gale hest — enten denne så hed: «Engelsk Invasion», eller «Chang Tso-lin» eller hvad navn den nu måtte have. Men denne gang kunde der virkelig være nogen grund til at tro, at rejsningen mod Nationalregeringen kunde få fremgang.

Der var på dette tidspunkt udenfor regeringskredsene i Kina tre mænd, der fremfor nogen andre havde gjort sig kendt ved sådanne egenskaber som kunde gøre det naturligt, at man kunde se hen til dem som vordende ledere i det rejsnings- og samlings-arbejde, som alle ønskede og mange ventede for Kina.

Den første af disse, i visse måder vistnok den betydeligste, var *Wang Ching-wei.* I Europa er hans navn kun lidet kendt; men i Kina er det kendt, agtet og elsket — man får undertiden indtryk af — endogså af hans modstandere. Skønt *Wang* i en årrække har levet i Europa og altså ikke har deltaget personlig i Kinas politik, stod der endnu glans om ham, da han vendte hjem til Canton. Wang var først og fremmest kendt som den mand *Sun Yat-sen* havde stolet på fremfor nogen anden. *Wang* var *Dr. Sun's* yndlingsdiscipel. Derfor var det også naturligt, at det blev *Wang* der (sammen med *Tai Chi-Fao)* efter Dr. Suns død bragte hans «testamente» til Canton, det dokument der hastigt blev kanoniseret og dermed blev en art trosbekendelse for «Kuomintang».

Wang Ching-wei syntes i enhver henseende bestemt til at blive Dr. Suns arvtager. Han fortsatte dennes russisk-venlige politik. Og nu fulgte (1925—26) den store tid, den mest heroiske i det revolutionære Kinas historie. Det viste sig nemlig, at Rusland havde sendt to mænd, som hver for sig var «manden på den rette plads». *Borodin* planlagde med genial forståelse Kuomintangs agitation og politik; *general Galens* uddannede på *Whampoa*, militærskolen i *Canton,* officererne der skulde føre «felttoget mod nord», som Dr. Sun bestandig havde drømt om. Her kom *Chiang Kai-shek* hurtigt til at stå i første række. Og da hæren drog mod nord blev det Chiang, der blev dens fører. Vi

kan desværre ikke her skildre den spændende episode, som fulgte på, hvor sydpartiet gik frem med kæmpeskridt indtil både Nangking og den kinesiske del af Shanghai var taget i besiddelse af «oprørerne». Men da var allerede partiet Kuomintang i fuld opløsning; det radikale (russervenlige) parti der talte flere af de dyktigste kinesere[1]) syntes aldrig at have stået stærkere end i foråret 1927. Mange mente, at «det tredie internationale» var ved at etablere sig i Kina. Men inden året var omme var hele herligheden faldet i grus. Borodin var på vej til Mongoliet. Mrs. Sun Yat-Sen og Eugen Chen var flygtet til Moskva; og Wang Ching-wei var rejst til Vesteuropa. Dette var i oktober 1927.

Siden da havde Wang været en landflygtig, der kun på afstand fulgte sit hjemlands skæbne. Man da nu man forberedte sig til en afgørende rejsning mod «klike-regimentet i Nanking», da var Wangs navn igen på alles læber. Det viste sig at han (sidst på året 1929) var kommen til Canton, og man vidste, at han var trådt i forhandling med de to mænd, der hidtil hadde stået som ledere af oppositionen.

Den ene af disse var den så ofte omtalte general *Feng Yuhsiang.* Vi skal ikke her komme ind på alle de tåbeligheder, som en sensationslysten presse har leveret om denne mand. Her kun dette: Feng har vist sig at være en i mange måder genial hærorganisator. Han har — med de mindst mulige pengemidler — skabt en kampdygtig hær af en for Kina ukendt art. Hans uvilje mod Nanking havde mange grunde. Først og fremmest den at man ikke havde ydet ham penger til hans hær; dernæst at Chiang havde lukket ham ude fra havet (Shantungs besættelse); endelig fandt han at det skortede på tarvelighed og nøjsomhed hos de ledende. Svindlerier, som vitterlig fandt sted indenfor regeringskredsene, havde også vakt hans uvilje.

Denne gang havde Feng fået *Yen Hsi-shan* med. Yen havde vundet sig et anset navn som styrer af provinsen *Shansi.* Han (The modelgovernor) havde ikke blot forstått at holde sin provins udenfor krigen, som hærgede Midt-Kina. Han havde bygget nye veje, plantet skov, fremmet agerbrug osv. Ingen kunde tvivle om at han ønskede kun at gøre, hvad der tjente det kinesiske folk vel.

*

[1]) Dr. Sun Yat-sens enke; endv. udenrigsministeren Eugen Chen; Chen Kung-po chef for arbejder-universitetet o. m. fl.

Disse tre mænd, *Wang, Feng* og *Yen* mødtes nu i den ene bestræbelse at styrte nationalregeringen, der efter deres skøn var en klike-regering mere end et parti — en regering, der havde vist sig afmægtig til at skaffe fred og hvis medlemmer altfor åbenlyst havde tilrevet sig vellønnede stillinger og i det mindste delvis beriget sig ved at tage mod bestikkelser osv.

Det kan vistnok uden betænkelighed siges, at bedre og dygtigere mænd end disse tre har Kina i øjeblikket ikke. Alle tre er varme fædrelandsvenner. De var tilsammen indehavere af en enestående ævne og erfaring: Feng (militært), Yen (administrativt) og Wang (politisk). Deres navne var kendte og skattede i Kina langt ud over deres egen nærmeste kreds.

Nationalregeringens stilling var yderst vanskelig. Den havde stået overfor mange større og mindre «oprør» men aldrig overfor en koalition som denne. Dertil kom, at hele Midt-Kina var opfyldt av røverhære, hvis tal opgaves til c. 200,000. I Kvangsi havde der længe været en stærk oprørsbevægelse som truede Canton. I Hunan trængte de bekendte «jærnsider» regeringens sparsomme troppeafdelinger. Alt kunde synes at tyde på regeringens snarlige fald, der også daglig forkyndtes af *Putnam Weale*[1]).

Når så alt kom til at gå ganske anderledes, da var grundene dertil mange. Først var de tre «nord-mænd» politisk set ingenlunde enige. Wang var radikal; Yen konservativ og Feng autokrat. Dernæst manglede de penge. Endelig næret de utvivlsomt den i det kinesiske folk så dybt rotfæstede uvilje mod en blodig krig — især mod landsmænd. Og de indledende kampe (særlig i Honan — ved Pochov, Kvei Teh-fu osv.) lod ingen tvivl om hvad det var i vente. Chiang Kai-shek, der med stor energi havde antaget førelsen af sydhæren, havde ikke for intet haft tyske officerer til instruktører. For første gang i kinesisk krig anvendtes her *tanks,* luftskyts, de nyeste typer af maskingeværer og artilleri (dog manglede der den så betyd-

---

[1]) Hans fuldkommen løgnagtige artikler var ganske vist mest beregnede på «*The Malayan States*»; men adskillige nåede dog Europa, endog til København, hvor de skiftesvis trykkedes af det ledende konservative og det ledende liberale blad. Dette sidste præsenterede forf. for de betagede læsere som «den mest indflydelsesrige europæer i Kina»!!

ningsfulde standardisering af ammunitionen). De indledende kampe først i juni (ved Langfeng) meldte om tab af c. 15—20,000 mand på hver side; omtrent samtidig skal der være falden c. 6000 jærnsider (ved Hengyang).

Alt dette og meget andet havde sin betydning. Men afgørelsen kom dog fra en helt anden side. Såvel nord- som syd-partiet var ganske klare over, at det vilde være af allerstørste betydning, om man kunde få «Mukden» på sin side. Her regerede *Chang Hsu-liang,* «den unge general», som han kaldtes så længe faderen, *Chang Tso-lin,* levede. Den unge Chang havde i sin tid vakt adskillige forhåbninger. Han omgikkes en del den kreds af udmærkede K.F.U.M.mænd, som dengang residerede i Mukden. Men livet i faderens lejr var ikke gunstigt for en ung mand, og da han trods alt ved faderens død fik magten, ansås han for en mærket mand, bl. a. en slave af narkotiske midler. Han har dog gentagne gange vist, at han ikke var uden ævne til at handle. Og efter lange overvejelser erklærede han pludselig, at han vilde gøre en ende på borgerkrigen.

Man vidste endnu ikke hvad dette betød — vilde han gå med nord- eller syd-partiet, eller vilde han måske selv tage ledelsen? Hans hær rykkede ned og besatte Peking (22. september 1930). Yen opgav byen uden sværdslag. Mange mente, at dette måtte vise, at de to var enige. Men efterhånden klaredes det ud, at Chang Shu-liang ønskede at bringe fred til Kina ved at støtte nationalregeringen. Selv blev han (nov. 1930) optaget i nationalpartiet (Kuomintang), rejste til Nanking og — det synes virkelig som om han og Chang Kai-shek er bleven enige.

Dette er i sandhed *mærkeligt* nyt fra Kina. Der er gået en bølge af forventning henover det så stærkt prøvede millionfolk. Det er utvilsomt, at Chang Shu-liang har ydet sit folk den største og bedste hjælp ved at bringe denne fred i stand. Men Chiang Kai-sheks prestige er samtidig stegen overordentlig. Det kan vist nok siges, at det er hans energi, hans dygtighed både som hærfører og politiker, der har holdt partiet sammen; det er ham fremfor nogen anden der har gennemkæmpet de mange stride og nu taget sejren hjem.

*

Den militær-politiske opgave synes i øjeblikket væsentlig løst af nationalregeringen. Så bliver spørgsmålet hvorledes det vil gå med den genrejsning, politisk og socialt, som nu må følge i Kina. Er der de fornødne betingelser i Kinas land, og ævner i Kinas folk og god vilje blandt dets ledende mænd? Kan hænde vil der en anden gang blive lejlighed til at tale derom.

7/2 1931.

Hans Koch.

MODERNE STUDIUM AV BARN

Av fru Karen Grude Koht.

Sjelden, om nogensinne, har interessen for *barnet* vært så sterk og omfattende som nu. For mange av oss har barna vært livets store interesse, dets glede, dets spenning. Ikke bare våre egne barn, men *barnet,* — i all sin mangfold og i all sin ensartethet. Vi har prøvd å trenge inn i dets verden, forstå hvad som rører sig i det lille vesen. Vi har prøvd å følge med i vekst og utvikling, — å hjelpe og rettlede der vi syntes det trengtes.

Men har det ikke hendt nogen hver av oss at vi mangen en gang har følt det som om vi stod foran en lukket port: «Hit, men ikke lenger.» Det har vært hendinger og adferd som vi synes er uforståelige. Og i vår nød spør vi oss selv: «Hvad skal vi gjøre? Hvordan skal jeg kunne hjelpe og rettlede dette barn? Hvad er grunnen til det som nu kommer frem hos barnet?» Vi kjenner det ikke igjen fra oss selv; vi husker ikke at *vi* nogen gang var slik.

Det at vi ikke husker — ja, det trenger ikke bety at vi ikke har oplevd noget lignende som det barnet nu oplever. Vi kan ha vært like gåtefulle for *våre* foreldre. For vi *kan* ikke huske lenger tilbake i vårt liv enn til en viss tidsgrense. Den kan være ulik for de ulike mennesker; men alle kommer vi til et punkt i vårt liv da alt *minne* holder op. Og selv disse eldste barndomsminner er helst knyttet til en enkelt hending, noget bestemt som gikk for sig, — kanskje noget som en voksen vilde synes var rent ubetydelig, men som på *barnet* har gjort sterkt inntrykk. Jeg husker således at jeg kunde gå under et stort klaffebord, når klaffene var slått ned. Det var så mørkt derinne under bordet, og det var så vidunderlig å komme ut på den andre siden av bordet — ut i lyset. For barnet har det vært en spenning, denne leken: gjennem den mørke tunellen under bordet, og så frem i lyset igjen.

Enkelte slike minnerester kan sitte igjen, og de kaster jo i all sin enkle form litt lys over det som foregår i barnesinnet. Men setter vi oss som mål å få nogenlunde riktig forståelse av barnets sjelelige utvikling da blir disse små minner ikke nok. Vi kan bruke dem, og mennesker med fin intuisjon kan både gjennem sine egne minner og ved å høre andres bygge op en barnesjels utvikling. Vi har i litteraturen ikke så få fine barnebøker, ikke bøker *for* barn, men *om* barn, som på en utmerket måte gir oss deres sjeleliv. Jeg nevner som en av de ypperste i norsk litteratur Olav Duuns «*I eventyret.*»

Eller vi finner et enkelt avsnitt fra barn- eller ungdomsårene litterært behandlet. For de senere barneår og for pubertetsalderen sommetider bygget på dagbøker, dikt, — barnas egne forsøk på å gi uttrykk for det som rører sig i dem.

Enkelte foreldre har også ført dagbøker over sine barn. De har skrevet op alle de pussige ord og talemåter barna har kommet med. Kanskje også notert når de tok til å krabbe og gå selv, senere hvad tid de begynte på skolen, og andre viktige dager og hendelser i barnets liv. Men dette har vært rent tilfeldig. En er ikke alltid like oplagt til å følge barnets ferd; så kommer en veslebror eller veslesøster som blir meget interessantere, og dagboken for Per eller Kari blir lagt ned i skrivebordskuffen, og kommer sjeldnere og sjeldnere frem.

Imidlertid har psykologien i større og større grad vist hvor overvettes viktige barneårene — og helst de aller første barneår — er for hele menneskets skjebne. Og jo større vekt psykologien har lagt på utviklingen i disse årene, des større er også interessen for barnet blitt.

Av denne sterke interesse er *barnepsykologien* vokset frem. Men denne krever *systematisk* studium av barnet.

I dette studium arbeider psykologien hånd i hånd med biologi og fysiologi. For i det lille mennesket er det sjelelige og det legemlige så sammenfiltret, det ene så avhengig av det andre, at vi ofte ikke kan skille de to sider ad.

Jeg vil prøve å fortelle litt om hvordan man arbeider med denne systematiske granskning av barn, og hvorfor man arbeider med den.

Dette studium tar sikte på å følge den modningsprosess som foregår hos barnet fra fødselen til ungdomsårene. Psykologen iakttar barnets ferd og dets handlinger, og prøver å finne ut de beveggrunner som driver barnet til dets virksomhet. Denne virksomhet kan enten være en ytre f. eks. lek, tale o. l. Eller det kan være en indre: barnet blir i ulag, det er redd, kan sitte og «drømme» o. l. Den ytre virksomhet kan vi lett følge, den indre foregår mer skjult. Med små barn må vi derfor gå frem som når vi studerer dyr: vi må legge hovedvekten på det vi kan iaktta, den ytre virksomhet. Eftersom barnet blir større kan det smått om senn gi uttrykk også for det som rører sig dets eget indre.

«Barnestudium» omfatter begge disse måtene, — både den at vi direkte iakttar barnet, og at vi tar imot det barnet selv meddeler oss, når det gir oss noget av den viden det har om sig selv. Barnepsykologien nøier sig da ikke med bare å beskrive hvordan et barn *er* på et givet tidspunkt, men den legger næsten enda større vekt på å prøve å forklare *hvordan* det er blitt slik.

Denne kunnskap om barnet kaster lys også over den voksnes sjel; men i første rekke er det av betydning at vi får kjennskap til barnet selv. Hovedformålet er å finne de almene lover for barnets sjelelige utvikling, og dermed finne et alment grunnlag for behandlingen av normale barn. Ved studium og analyse av hundreder, ja tusener av barn søker man å nå frem til så mange kjensgjerninger, at man av dem kan finne ut det lovmessige. Et særskilt studium blir viet barn som i en eller annen retning avviker fra det normale.

Selvfølgelig har opdragere gjennem tidene ved forsøk og erfaringer funnet ut meget om dette almene grunnlag, og det er ikke meningen med det moderne studium av barn å kaste vrak på alle disse generasjonenes opsparte pedagogiske lærdommer. Men der er enda så mange uløste spørsmål, og vi står enda så mange ganger uvisse, så psykologien mener at den systematiske undersøkelse av barna vil kunne hjelpe og muligens forklare der hvor overleveret pedagogikk ikke når frem.

Og kunnskap om barnas sjelelige utvikling vil også hjelpe oss til å forstå vårt eget sjeleliv. Først fordi vi forstår en ting meget bedre når vi har fulgt den i dens vekst og utform-

ning. Dernæst fordi vi nu vet at trekk i voksnes sjeleliv kan henge sammen med barndomsinntrykk, og mange ganger gir kunnskapen om barnet oss løsningen på sjelelige kriser hos mannen.

*

Vi kan si at allerede Rousseau med sin *Emil* førte barnestudiet inn i litteraturen. Riktignok lever ikke Emil i et miljø som barn flest ferdes i; men Rousseaus geni hadde «opdaget» *barnet,* og krevde at det skulde få leve et liv efter sin egen natur. Mer virkelighetsnære var hans efterfølgere Pestalozzi og Fröbel, men også deres opfatning av barna — så fin den kunde være — var rent intuitiv og spekulativ.

I slutten av 18de hundreåret (1787) kom det i Tyskland ut en bok om *Tiedemanns* iakttagelser av utvikling og åndsevner hos barn. Denne boken var innledningen til den form for videnskapelig barnestudium som vi kaller den *biografiske* metode. Men skjønt enkelte andre prøvde å følge Tiedemanns eksempel, var det først i 1882 at *det* verk så dagens lys som skulde bli et hovedverk i det biografiske barnestudium. Også et tysk verk: Preyers «*Die Seele des Kindes*». Prof. Preyer følger sin lille sønns utvikling — ikke bare fra uke til uke — men fra dag til dag, ja næsten fra time til time, i ethvert fall «morgen, middag og aften». Han merker sig fra første dag av refleksbevegelser og andre spede sjelsytringer. Han noterer omhyggelig alt hvad han iakttar: når barnet reagerer mot lyset, når det opfatter lyd; senere når det tar efter ting, når det løfter hodet o. s. v. Fra uke til uke blir iakttagelsene fler og fler, og notatene mer og mer fyldige. Han følger barnet omhyggelig i 3 år, og boken om Preyers gutt er blitt en førstehånds, systematisk optegnelse av kjensgjerninger. Her var for første gang arbeidet efter en virkelig *plan,* og Preyer opfordret sterkt andre foreldre til å gjøre noget lignende. Den nøiaktige, vedvarende iakttagelse ligger da også til grunn for senere tiders intense barnestudium.

Interessen for dette studium var vakt, og der kom en flom av beretninger og optegnelser, mer og mindre verdifulle. Nogen av dem er rent morsomme å lese som f. eks. «*Studies in Childhood*» av Sully o. fl. Er man først blitt «vakt» på dette

område, sluker man rent disse barnehistorier og sammenligner den ene med den andre. Har man barn selv, blir sammenligningsstoffet enda interessantere.

De mest kjente av disse første barnebiografier er Miss Shinn: «Biography of a Baby», Scupins: «Bubi», Perez: «Les trois premières Années des Enfants», Clara og Wilhelm Sterns bøker om sine barn. På dansk har vi Vilhelm Rasmussens bøker om sine to småpiker: «Hjemmebarnet», «Barnehavebarnet» o. s. v. op gjennem de forskjellige alderstrin. På norsk og svensk finnes ikke noget tilsvarende, — såvidt jeg vet.

De er av høist forskjellig verdi, disse biografier. For det meste er de skrevne av foreldre eller meget nærstående. Og det er så rart med det: selv videnskapelig utdannede mennesker er *foreldre,* og «hver synes nu best om sine». Der kan være tegn og tydninger (især de siste) som nok får en litt annen farge, når det gjelder *mitt* barn, enn når det gjelder «Fattig Per Eriksens».

Dessuten har disse foreldre få andre barn å sammenligne sine egne med, så *vesentlige* småting kan undgå opmerksomheten, mens iakttageren legger stor brett på andre ting som kan være helt almindelige.

Men til tross for dette har disse systematiske biografier sitt store verd. Og metoden er efter hvert blitt mer og mer fast, så man undgår mange av de feil som klebet ved de første biografier. Til hjelp for foreldre som vil følge barnas utvikling på denne måten er der nu skjemaer, mønsterbøker. En av de nyeste og beste er: «*Modern Baby Book*» av Anderson & Goodenough (Norton, 1929).

Omtrent på den tid Preyers bok kom ut i Tyskland begynte et lignende arbeide i Boston. Den kjente psykolog Stanley Hall sendte ut *spørre-skjemaer* angående barns utvikling. Egentlig skrev denne metoden sig også fra Tyskland, hvor Berlins Pedagogiske Samfund hadde brukt den i 1869. Men den blev først populær og berømt ved Stanley Halls arbeide. Den kjennes nu under navn av *Spørre-metoden.*

Stanley Hall arbeidet ut spørrelister som lærerinnene ved barnehavene i Boston skulde bruke og på den måten få greie på barnas åndelige standpunkt. Det var hundreder av spørsmål og flere til. «Har du sett en sau?» «Har du sett en murer

som arbeider?» o. s. v. Svarte så barnet «ja — det hadde sett en sau» — så kom en rekke tilleggs-spørsmål. «Hvor stor er den?» «Hvad farve har den?» o. s. v. Svarene blev skrevne ned på listen, og alle disse svarlister blev så samlet.

Interessen for arbeidet bredte sig, snart kom flere med, især var skolefolk ivrige.

Det mest slående resultat av dette arbeide var at man fikk bevis for hvor få og upålitelige forestillinger barna har. Det pedagogiske verd av denne kjensgjerning lå like i dagen, og undersøkelsene virket meget stimulerende på lærerne. De blev klar over at barnas forestillingskrets var uhyre liten, og forestillingene høist uklare. Hos oss har dr. Helga Eng gjort en videnskapelig systematisk undersøkelse om forestillingslivet hos dem som *begynner* på skolen. Hennes erfaringer faller stort sett sammen med de amerikanske psykologers.

En annen form for spørremetoden kom senere i bruk. I stedet for direkte spørsmål til barna brukte man trykte spørsmåls-lister med svarrubrikker, der voksne folk skulde skrive ned sine egne barneminner eller det de hadde hørt om barn. Skolebarn skulde selv fylle ut svarene. På denne måten fikk man en overveldende mengde svar og et veldig materiale.

Men det videnskapelige utbytte svarte ikke til stoff-mengden. Det var altfor mange unøiaktige iakttagelser, altfor mange svevende svar. Stanley Hall sier selv at spørremetoden lett fører til feilsetninger. «For barn vil gjerne vise sig og synes mer enn de er, og når de merker at svarene skal skrives ned, så finner de tidt på ting som de selv synes er morsomme, eller som de føler at spørrerne interesserer sig for, uten å ta hensyn til sannheten».

De almensetninger og psykologiske lover som de ivrigste tilhengere av metoden har lagt frem kan vi derfor ikke uten videre bygge på. Dertil er metoden for usikker.

Men til tross for disse atterhald en må ta angående denne form for barnestudium, så har Stanley Halls metode bragt interessen for barna og barnestudiet både vidt utover i kretser som ikke før var berørt av det, og lærere og foreldre blev stimulert til å følge barnas utvikling og ferd med langt større interesse enn før.

Påliteligere resultat har man på flere felter nådd ved *eksperimental-psykologien.*

Ved eksperimental-psykologiske forsøk bringer man den person man vil iaktta i forskjellige bestemte situasjoner, eller gir vedkommende bestemte opgaver. Lenge har man således studert f. eks. sansevirksomheten, tretthetsfølelsen, opmerksomheten o. l. og man har funnet frem til mange viktige resultat.

Eksperimentelt studium av *småbarn* har bl. a. John B. Watson ved Hopkins hospital i Amerika syslet med. I 1917 tok han til med et systematisk studium av barna i nevnte institutt. Han hadde en tid ca. 500 barn, og mange hjelpere, så her kunde han både få nye førstehånds iakttagelser, og han hadde et rikholdig sammenligningsmateriale. Det var lettere å finne den normale utviklingsgang her, enn der hvor interesserte foreldre bare hadde sine egne barn.

Fra først av samlet han sine iakttagelser mest om de nyfødte. Et av de emner som har interessert ham mest er nemlig spørsmålet om *arv* og *påvirkning.* Han mener at meget av det vi regner for arv, skyldes påvirkning i den aller første levetid; for barnet tar straks til å *lære.* Bare det at det *tilpasser* sig til den verden det er kommet inn i, det er påvirkning, — noget tillært. Og denne påvirkning kan så tidlig sette sitt merke på barnet, at vi tror det er et arve-anlegg som bryter frem. Dette spørsmål om arv og miljø-påvirkning er jo uhyre viktig, og kan Watson gi oss sikre resultater fra sitt arbeide her, vil vi være ham megen takk skyldig. Men mange psykologer står ikke alene avventende med hensyn til Watsons opfatning, men bent frem i motsetningsforhold til ham. Bl. a. har studiet av tvillinger på mange måter styrket troen på arveanleggets avgjørende betydning.

Det er imidlertid interessant å se hvordan Watson arbeider. Jeg tar et enkelt eksempel.

Vi tror at barn er født med *redsel* for visse ting. Ved eksperiment har det også vist sig at hvis et barn merker at *underlaget* svikter, at det blir *sloppet* ned i sengen f. eks., så viser det tydelig tegn på redsel. Likeså hvis det hører en *sterk lyd.* Nogen har også ment at barn fra fødselen av var redd visse dyr. Nu gjorde Watson følgende eksperiment:

Et barn på 10—11 måneder fikk en hvit kanin å leke med,

og var ikke det minste redd. Men en dag slo man på en metallplate med det samme barnet fikk kaninen. Den skarpe lyd skremte barnet, så det stakk i å skrike. Dette eksperiment blev gjentatt flere ganger. Hver gang illskrek barnet, og til slutt skrek det bare det *så* kaninen, selv om der ingen lyd kom. Ikke bare kaninen blev barnet redd for, men en hund, en rotte, et skinnnklæde, ja en bomullsdott hadde samme virkning. «Altså» — sier Watson — «det vi har ment var medfødt redsel for dyr er noget tillært, noget som skyldes påvirkning, et sammentreff med en annen begivenhet. Og som i dette tilfelle, så i mange andre.»

Det at følelser slik kan flyttes og senere utløses av andre ting enn det de oprinnelig var knyttet til har vi mange eksempler på i dagliglivet. Hører vi tale om noget godt, bruker vi uttrykket: «Våre tenner løper i vann», og ganske riktig: spyttkjertelene begynner å utskille spytt bare ved *tanken* på maten.

Russeren Pavlov har eksperimentert meget med slike *vilkårs-reflekser* (betingede reflekser). Han brukte hunder. Med det samme hunden fikk se et kjøttstykke, ringte en klokke. Dette blev gjentatt, og til slutt begynte spytt-refleksen straks klokken ringte, om det så ikke fantes en kjøttbete.

Flere av Pavlovs elever har brukt denne metoden ved studiet av barn. Mest for å undersøke forskjellige nervøse eller visse patologiske tilfelle. Man kan muligens ved disse eksperiment lettere komme til å forstå grunnen til visse former av nervøsitet hos barn.

Man har sagt at Krasnogorski, en av de mest kjente av disse psykologer, fremkaller «kunstige neuroser» hos barn. Selv sier han at påkjenningen ikke er farligere enn dagliglivets mangeartede påkjenninger, og studiet av disse neuroser vil tidligere og lettere vise barnets nervøse konstitusjon, de forskjellige typer. Og så sier Krosnogorski: «Når vi kjenner typen, kan vi styrke dem som trenger og tåler å styrkes, — og verge dem som enda er for svake til å tåle sterk påkjenning.» Således vilde man få nervesterke barn, jo tidligere de kom under riktig behandling.

Også mot Watsons arbeidsmetode var der fra først av ikke så liten motstand. Man mente det var synd å bruke de «hjelpeløse små» som prøvekluter for psykologiske eksperiment. Men

efterhvert som man så hvor uskadelige og uskyldige disse eksperiment var, gav motstanden sig. De fleste av disse eksperiment har også form av lek.

Foruten å følge den normale utvikling av barn studerer man også mange spesielle fenomener: f. eks. kjevhendte barn. Et kjevhendt barn som hadde fått lov å bruke venstre hånd helt til det kunde snakke, skulde da lære å bruke høire hånd når det spiste. Følgen var at barnet begynte å *stamme.* En spesialist undersøkte det og lot det atter få bruke *venstre* hånd. Straks holdt stammingen op. Vedkommende psykolog mener at kjevhendthet må en derfor mest mulig motarbeide *før* barnet kan snakke i setninger. Om dette er det dog delte meninger. Jeg tar dette frem som eksempel på et *spesialstudium.*

Barnesproget og barns tale-evne har sine interesserte «fagfolk». Fonografer og diktafoner er tatt i bruk. Barns *utsagn* har mange psykologer viet et inngående studium. Barns minne er nemlig meget upålitelig, likesom deres forestillinger er uklare. Deres fantasi er ukritisk og livlig, deres trang til å spille en rolle stor. Alt dette preger barns utsagn, og barn som *vidner* behandler vi nu på en helt annen måte enn før.

Både *Sterns* i Hamburg og *Bühlers* i Wien har ydet utmerket arbeide her. Fru Charlotte Bühler står ved sine studier over barn som en av de ypperste moderne psykologer. Jeg vil nevne to av hennes bøker: «Das Märchen und die Phantasie des Kindes» og «Das Seelenleben des Jugendlichen». Den siste er en gullgrube for dem som gjerne vil trenge inn i overgangsalderens psykologi. På dette område har vi også *Sprangers* kjente verk.

Både psyko-analytikere og andre psykologer har tatt barnets seksuelle utvikling og dermed seksualpedagogikken op til et alvorlig studium.

Jeg kunde regne op spesialstudier på alle felter av barnelivet, — studier i lek og arbeide, i tegning og evnen til å opfatte billeder o. m. m. Dr. Helga Eng har skrevet en særskilt bok om *barnetegning,* — dette uttrykksmiddel som setter oss istand til å følge vokster og utvikling i fantasi og tanke, i form- og farvesans.

På alle områder arbeider man, — undersøker, eksperimenterer, sammenligner.

Den form av eksperimental-psykologien som er best kjent hos oss er *begavelsesforskningen,* intelligentsprøvene. De er så kjent at jeg vil ikke gå nærmere inn på dem. Jeg vil bare understreke at intelligentsprøvene bør gjøre det klart at på samme alderstrinn står barn på et så ulikt intellektuelt standpunkt at det er både upedagogisk og uøkonomisk å fordre at alle barn skal gå i samme tempo og samme tritt op gjennem alle klasser i skolen. Slik som de nu må her hos oss.

Også for *småbarn* har man prøvd å få istand en intelligensrekke som skulde karakterisere den normale utvikling hos barn fra fødselen til 5 års alederen. Disse prøver blir dels utført i barns naturlige miljø — hjemmet — dels på psyko-klinikker. Det er professor Gesell ved Yale University i Amerika som har begynt disse undersøkelser. Han har psykologisk utdannede hjelpere som med hjemmenes samtykke til visse tider besøker barna og eksperimenterer med dem. De iakttar barna i deres daglige ferd, og assistenter har dessuten med sig en klasse med lekesaker så alle barna får de samme lekene å stelle med. I forskjellig perioder av barnets liv vil det reagere forskjellig likeoverfor disse tingene. Ved mange forsøk har man funnet at på visse tidspunkt vil normale barn reagere nogenlunde likt. Gesell har derfor bygget sin intelligensskala for småbarn på disse eksperiment. I sitt verk: «The mental growth of the pre-school child» (1925) greier han ut som sine prinsipp og de resultat han er kommet til. I en senere bok: «Infancy and Human Growht» (1928) fortsetter han.

Småbarna blir i det første år «målt» (testet) hver eller hver-annen måned. Senere ved 18 mdr., 2 år, 3 år, 4 år, 5 års alderen. Lenger følger ikke Gesell barnet.

Som eksempel på disse intelligentsprøver tar jeg prøven for et barn på 6 mdr. — det vesentligste.

«Barnet liker å sitte opreist, med støtte. Det kan rulle sig fra ryggen over på magen (eller omvendt). Det bruker hendene sine; rekker efter ting, griper, dasker, plasker. Det kan holde en terning i hver hånd.

Det «kurrer» når det hører musikk, kan selv frembringe en rekke sammenhengende vokallyd. Ler hyppig av det som det ser eller hører. Svarer med smil og latter, når nogen smiler og ler.

Det legger merke til *små* gjenstander på bordet, f. eks. en liten terning. Plukker op ting fra bordet, griper en dinglende ring. Leker med ranglen.

Legger merke til omgivelsene. Liker å være i lag med folk. Kjenner familie-medlemmer. Sommetider også fremmede.»

Sammen med reaksjonen likeoverfor lekene, gir også barnets hele ferd bud om det sjelelige utviklingstrinn. Her har man som tegn på normal utvikling: *kroppsholdning, gripe-evne* (griper nu med *hele* hånden, mens et 9 mdrs. barn *setter tommelfingren* mot de andre fingrene), *stemningsutbrudd* (latter, smil), *forsøk på tale* (sammenhengende vokallyd), *opmerksomhet* (kan se *små* ting), *forholdet til omgivelsene* (glad i folk, kjenner sine nærmeste).

Ved en senere prøve sammenligner man så de forskjellige uttrykksformer. Sommetider sammenlignes to jevnaldérende barn, sommetider et sent utviklet 9 måneders med et tidlig utviklet 6 måneders o. s. v.

I sin psyko-klinikk ved Yale har professor Gesell mange barn som studie-objekt. Delvis er dette barn som av en eller annen grunn skal ha læge-tilsyn. Nogen vil ikke sitte opreist, andre kan ikke gå, nogen kan ikke snakke, andre stammer. Det kan være et eller annet ved dem som er anderledes enn hos andre barn. Men mange ganger kommer mødrene med normale barn som er litt vanskelige, ber om råd og hjelp.

For å finne ut hvad det kan være i veien med et slikt barn, iakttar psykologen det en tid. For at barnet da skal ha det så naturlig som mulig får moren ofte være sammen med barnet i et rum. Psykologen står da bak en skjerm, så barnet ikke skal bli forstyrret av en fremmed. I rummet er leker av mange slags for ulike aldre, — bord og benker, små trapper de kan klyve i, byggeklosser, Noas ark, dukker, papir og blyant o. s. v., ja i et hjørne er det til og med en dam med skip og båt og gummidyr. Ute i hagen kan barna leke sommer og vinter. Der er trapper og stiger, kjelker og huskebrett.

Psykologen iakttar nu både barnet og *moren*. Ser på forholdet mellem dem, hvordan barnet bærer sig ad, hvordan moren behandler det. Sommetider er en hel *barneflokk* sammen; da viser barna sig fra den sociale side, forholdet til kameratene.

Nogen barn må komme igjen gang på gang. Andre barn få ganger. Det kommer så an på hvad man skal undersøke.

En stor hjelp har man nu fått i fotografier og film. Usett kan en filmfotograf ta op en hel serie av barnets stillinger. Blir dette gjort til forskjellige tider, kan flere film, når de kjøres efter hverandre, tydelig vise fremgangen hos barnet. Har man nok film, kan barnets utvikling bokstavelig talt *rulles* op for vårt blikk.

Mødrene får ofte råd og rettledning av psykologen. Gesell legger brett på at slik rettledning skal komme i form av en vennskabelig samtale. Mødrene forteller om de vanskeligheter de har med barna. Gode råd får de så — forklaring og hjelp, — og Gesell kan derfor med rette tale om en *foreldre-opdragelse* gjennem disse undersøkelser.

Studiet av særlig *vanskelige* barn har skapt mange særskilte klinikker. Her er samarbeidet mellem lægen og psykologen nødvendig. For nervøse, asosiale, hysteriske og undermåls barn trenger både legemlig og sjelelig hjelp. I sitt arbeide for disse barn har Amerika en stor hjelp i de institusjoner som «Mental-hygiene»-bevegelsen har skapt. Alle disse «Problem Children» vil Mental-hygienen ta sig av før det blir for sent, — prøve å redde dem, så de kan bli sjelefriske og arbeidsføre.

Også her kan foreldre trenge hjelp, og får den også ofte. Sommetider kan bare en forandring i et enkelt forhold hjemme hjelpe et slikt barn. Andre tider kan det være svære sjelelige lidelser som trenger en årelang kur.

Nervøse og sjelesyke barn har også psyko-analytikerne beskjeftiget sig meget med. Om psyko-analysen og dens teknikk har «Kirke og Kultur» inneholdt så mange artikler, at jeg ikke skal komme nærmere inn på det. Om psyko-analysen står jo striden kvass innen psykologers og lægers krets, og da naturligvis også om dens bruk like overfor *barn.* Jeg vil bare nevne at selv innen psyko-analytikernes egen leir har det hevet sig røster mot å bruke metoden overfor barn. Den sterke suggestibilitet som særmerker barnet skulde gjøre en psyko-analytisk undersøkelse temmelig verdiløs. Mener altså mange.

Da psyko-analysen mest brukes ved nervøse sykdommer er det først og fremst *syke* barn dens utøvere har beskjeftiget sig med. Men ved sitt arbeide med syke barn har de naturligvis

også gjort iakttagelser som kan komme normale barn tilgode. Således har man bl. a. kommet inn på spørsmålet om barnets *plass* i søskenrekken, minstebarn, midt i flokken. Enebarnets psykologi, ene bror i en søsterflokk o. l.

Moderne studium av barn er en ny videnskap. Men den har allerede mange dyrkere. Rundt omkring arbeider læger og psykologer, lærere og foreldre i barnets tjeneste. En hel hær av forskere, besjelet av én vilje: å vinne mest mulig kunnskap *om* barnet, for å kunne gjøre det best mulig *for* barnet.

Karen Grude Koht.

MENNESKETS AVSETTELSE I RELIGIONEN

Tale holdt på semesterfesten i Norske Studenters Kristelige Forbund
av Odd Godal.

Menneskenes makt er stor. Det er det første jeg vil slå fast. Den nærmer sig det demoniske, hvor list, styrke og besatthet opererer i fellesskap. Kanskje er vi enige om dette når det gjelder menneskets makt på det kulturelle område i åndsliv og teknikk. Der tiljubler vi geniet, der smiler vi stolt til de tekniske vidundere. Men kommer vi inn på det religiøse område, da vil man ikke innrømme dette med menneskets makt. Man tør ikke der tale om *mennesket* som kunstneren som skaper vidundere utav jordisk materie. På helligdommens grunn forstummer denne tale. De religiøse billeder har et annet innhold og en annen farve. Der tales det om *Gud* som den almektige, den ophøiede som sitter omgitt av en mektig lysglans som intet menneskelig øie tåler å skue. I templet er det Gud som er kunstneren og mennesket er bare leiret i hans hånd som blir formet og dannet — eller tilintetgjort efter hans behag.

Disse billeder hører fromheten til og de er hellige. Men det er noget forunderlig ustabilt og utflytende ved fromheten. Den ligger stundom på grensen til det illusjonspregede, den *tenderer* mot noget blott og bart *stemningsbåret,* som ikke er rotfestet i noget faktisk, noget virkelig. Derfor *kan* denne menneskenes makterobring også gjøre sig gjeldende når det gjelder det religiøse. På tross av dens tale om ydmykhet, om menneskene som leiret i pottemakerens hånd og dens lovprisning av «Gud er Gud om alle mann var døde», så kan allikevel det virkelige forhold være det stikk motsatte.

Det er nemlig ikke bare Jakob som har maktet å kjempe med Gud en hel natt. Men de kristne har uavbrutt kjempet med ham og de har tildels ført kampen med *hell.* Man har formådd å meisle sine egne trekk inn i Guds ansikt, og kri-

stendommen har man formådd å gjennembløte slik at den er blitt bløt leire, som man kunde forme og danne efter sin egen religiøse intuisjon, slik at det ikke lenger blev noget eiendommelig, hemmelighetsfullt ved *Gud,* men slik at det blev noget interessant og eiendommelig ved en bestemt klasse *mennesker,* nemlig de kristne! Man kan med en viss rett si at kristendommen mange ganger har ligget bastet og bundet i *verdens* favntak. Og dens billede har vært menneskets eget. Dette ser vi daglig om oss hvor kristennavnet blir satt på høist menneskelige og jordiske ting. Hvorledes kristne organisasjoner og kristne menns adferd forklares langt bedre og lettere hvis man regner med egoistiske, jordiske motiver enn ved å forsøke å forklare vår handlemåte ut fra kristelig innflytelse. Slik på det praktiske område.

Det samme men bare på en annen måte er tilfelle på det teoretiske område og la oss der se litt på historien. Der opdager vi nemlig at det faktisk er den *vantro videnskap* som har vært med på å løsrive religionen av verdens favntak, mens teologene og de skriftlærde har søkt å overvinne den under foregivendet av å ville forsvare den.

Allerede i de tidlige sammenstøt mellem videnskap og kirke opdager vi det. Det blev et veldig sammenstøt da de to verdens billeder, det gammeldags kristelige og det videnskapelige støtte mot hinannen. I det gamle var det Gud som var den nøkkel som løste det hele. Man tenkte Gud inn i sin egen tankebygning. Man opererte med ham som man opererer med en logaritme. Derfor, når de nye synsmåter kom frem, som regner med *erfaringer* og *iakttagelse* og ikke kunde bruke Gud som en generalnevner hvori alt gikk op, følte man det som om hele Gudstroen ramlet, som om Gud selv blev avsatt. Så fastbundet var han blitt til en bestemt verdensforklaring at når man bare endret tenke*måten* og begynte å regne med erfaringen og den nøkterne iakttagelse, så var han styrtet ned fra sin høie trone. Men sannheten var den at han var ikke styrtet ned av nogen høi trone. Men videnskapen hadde løst ham fra den lave jordiske skammel, hvortil han var lenket, og hevet ham over verden op i det evige. Man knuste hans jordiske billede, og han fikk lov til å være sig selv, den evige, den uutgrunnelige, allmektige, som ingen kan forklare.

Men menneskenes kamp med Gud holder *aldri* op. Derfor gjentar historien sig stadig. Og da Darwin utvidet erfaringsvidenskapen til å gjelde selve *livet* og *historien* og satte inn dette bevegelige, stadig skiftende som kaldes *utvikling*, blev teppet rullet op for annen akt. Man hadde nemlig stolt på dette at når det gjaldt selve livet og historien, dette mystiske, uforklarlige, så måtte ialfall det være uttrykk for Guds direkte inngripen. Her var man sikker. Hele skapningens struktur med mennesket som toppfigur var jo direkte bevis for religionens sannhet. Det var selvsagt at det måtte være en Gud til som hadde lagt det slik tilrette for mennesket. Derfor strittet man imot når det blev tale om en utvikling, en sluttet leddkjede, hvor man ikke på noget punkt *direkte* fikk plasert Gud. Han blev pålny tatt fra dem. De maktet ikke å holde ham fangen i sine bevisrekker. Videnskapen hadde pålny løsrevet ham, og nu blev han likesom helt borte. Han var hverken bak de fjerneste stjernetåker eller i selve skapningen, i livet.

Man kjempet imot og mange gjør det den dag i dag. Enda er ikke deres kraft uttømt, enda håper de å få presset Gud inn i verden, slik at de kunde være sikker på hans eksistens, holde ham fangen i en bestemt *livsopfatning*.

Imidlertid hadde Schleiermacher hatt et opgjør med teologien, idet han hevdet at kristentroen ikke er forankret i det intellektuelle, i det tankemessige. Den er ikke fornuftens sak. Den står og faller ikke med lærebygninger, men den har sitt sete i *følelsen*. Religionen det er avhengighetsfølelse. Og her kom han til å gi en hjelp. Man gav op å føre kampen mot videnskapen. Det blev klart at Gud kunde ikke brukes som et *forklarings-prinsipp* til tjeneste for tanken. Det gikk op for en at troen hadde sin egenart. Man åndet lettet ut. Himlen var åpnet for Guds suverenitet. Gud talte sitt eget sprog. Og forholdet til ham var ikke tankens forhold til noget livløst, men det var den *personlige* forbindelse med den *levende* Gud. Og det er riktig dette at kristendommen er noget *personlig*, fordi det personlige nemlig er det totalbestemte ved mennesket. Med det personlige mener vi nettop et menneskes karakter og hele indre beskaffenhet, slik som det bestemmes ut fra et centrum, det som vi i det religiøse sprog kaller hjerte. Det kristne religiøse forhold er nettop dette at man i dette

indre som totalbestemmer oss er gjennemstrålet av lyset fra oven, av Jesus Kristus. Se nettop derfor kom Schleiermacher til å virke i likhet med Luther som en av de store, hvorigjennem Gud *blev frigjort* og *fikk frigjøre.* Ørene blev åpnet for Guds tale.

Men det forelå en skjebnesvanger *uklarhet.* Dette med følelsen og det personlige kunde innsnevres derhen at det ikke blev menneskets hele åpne holdning overfor Gud, men at det blev opfattet og innsnevret til å være et bestemt *område* ved mennesket nemlig dets sjelsside, slik at dette med kristentroen pånv blev en *erfaringssak,* noget som man kunde iaktta hos sig selv. Man kunde føle Gud. Følelsene var et bevis for at man hadde ham, og det grep man med begjærlighet. Man flyktet pånv fra den åpne himmel under Guds veldige majestet. Man tok ham tilfange under følelsenes mystiske herredømme.

Kristendommen blev pånv avhengig av noget i oss. Det blev *ikke avhengighetsfølelse overfor Gud,* men *Gud blev avhengig av noget i vår psyke.* Kristendom det blev en utvikling av noget *i oss:* det religiøse anlegg som har sitt sete i følesene. Og det personlige blir ikke dette at man stod der ensom uten nogen melleminstanser overfor Gud, men det personlige blev i steden gitt *skikkelse.* Det blev til noget *etisk.* Det blev dette å bli en *personlighet,* et i og for sig jordisk ideal. Det blev dette å arbeide mot å bli et høireist menneske, hvor alle menneskelivets edle lengsler og mål er personifisert. Kristendom blev en idealistisk strømning i likhet med andre. Man hadde pånv Gud i sin midte. Man kunde peke og si: se der har du resultatet av kristentroen hvad den kan drive det til. Mennesket hadde pånv funnet et sikkerhetshvelv for kristendommen, men alene mennesket selv kjente bokstavlåsens navn, og navnet var menneskets eget navn. Kristendom det blev en utvikling av noget i mennesket selv, ingen nyskapning ovenfra, ikke dette å bli født pånv.

Men så blir teppet rullet op for en ny scene. Denne gang er ikke rammen historisk, men den er et billede fra nutiden, men de optredende er saklig sett de samme. Det er kun klædningen som er modernisert. Videnskapen er representert ved psykologen og sociologen, og kristenheten er representert ved den religiøs-etiske personlighet, som i selvsikkerhet mener at

han bærer Gud med sig i sitt hjerte. Og her er sammenstøtet kanskje voldsommere enn nogensinne tidligere, fordi videnskapsmannen har gjort en veldig erobring. Psykologien er begynt å dissekere selve sjelslivet, og sociologien å klarlegge menneskelivet som et fellesliv. Og det later til at jo mer arbeide skrider frem, desto mer blir personlighetslivet opløst i en rekke reaksjoner betinget av materielle ting. Alle de edle følelser og lengsler, ja selv det sublime, det ophøiede blir ikke resultatet av Guds inngripen og skapermakt, men det blir resultatet av en trinvis foredling av instinktene, som ligger på grensen mellem ånd og materie. Og selv ideene blir kun «materien oversatt i den menneskelige hjerne» (Marx, Das Kapital). Man finner intet sted i den menneskelige psyke hvor Gud er tilstede på en særegen måte, intet avlukke hvor man er alene med den almektige. Selve det religiøse er noget som finnes hos ethvert menneske, og som går inn som en psykologisk eiendommelighet ved mennesket i likhet med andre eiendommeligheter og er avhengig av legemlige faktorer. Mennesket blir ikke lenger fritt og selvstendig, en personlighet. Nu lyder ikke talen slik: Du kan hvad du vil. Men slagordene er miljø og sublimering. Vi er brikker i en uhyre sammensatt utviklingsprosess.

Riktignok opererer psykologien med den eiendommelighet at man har evne til å sette sig i relasjon til noget utenfor sig selv, til et «det» eller «du». Det kan si du til sig selv, det kan likesom føle sig fri fra denne lovmessige utvikling. Man har spaltet psyken i et rasjonalt bevisst jeg og et irrasjonalt, ubevisst jeg (R. Eriksen). Men det vil ikke si at vi har et bestemt område i sjelen hvor Gud går inn og ut, som man kan ha som et bevis for religionens sannhet, som kan være reservert kristendommen. Det vil ikke si annet enn at et menneske kan føle sig i relasjon til noget annet, at det har en *åpen hånd,* ikke at det har en religiøs *kjerne* som kan utvikles, slik at man til slutt kan heve sig op til Gud selv.

Så er da menneskenes Jakobskamp ført tilende. Resultatet er at Gud er blitt frigjort. Han kan ikke lenger være noget jordisk, og kristendommen er ikke lenger noget ved oss. Dette er jo et *negativt* resultat som videnskapen har gitt oss. Men kristentroen er jo ikke dens sak, derfor ligger det i sakens

natur at det må bli slik. Men man har fra kristelig hold protestert idet man har følt at religionen blir hengende i luften, blir satt utenfor. Og det er jo faktisk slik at all tale om å bli en kristen personlighet lyder unektelig som spillfekteri, dersom man mener at kristendommen er noget ved oss. Og det er denne *dobbeltstilling* man har så vanskelig for å komme ut av: at kristendom er en utvikling av noget hos oss mot Gud, og noget fra Gud til oss. Man har en slik forunderlig trang til å holde kristendommen fast til tilknytningspunkter hos en selv. Men de finnes ikke. Skillet mellem Gud og verden går ikke gjennem mennesket. Det står ikke i en dobbeltstilling, det er ikke slik at vi er *i* verden men ikke *av* verden. Vi er *ett* med verden. Skillet går ikke gjennem os, men skillet går mellem oss og Gud.

Som vi ser blir vi stående ved et negativt resultat så lenge vi holder opgjør med *oss selv* og *videnskapen* som har oss selv til objekt. Men resultatet er ikke desto mindre sant, for kristendommen er blitt frigjort fra verdens favntak. Og nu forlater vi oss selv og spør: Hvad er kristendommen i sig selv? Hvorav kommer det at den på tross av all menneskelig list og kamp vedblir å leve? Svaret er det ene ord: Fordi den er noget *profetisk*. Med det mener jeg enkelt uttrykt at den er Guds skapende tale til oss, hans angrep. Deri ligger dens myndighet og suverenitet. Derfor spør ikke det profetiske efter tilknytningspunkter. En profet spør aldri om han blir forstått. Da vilde jo brodden i hans ord bli brutt og det profetiske være borte. Men hans ord *vekker* og *skaper* sig selv tilknytningspunkter og forståelse. De trenger sig inn på en. Man *må* forstå dem enten man vil eller ei. Det er noget som verden før ikke har sett. Det er talen ovenfra som lyder på tross av utvikling og miljø. Det er dette som må være oss bevisst. Vi skal ikke søke å *foklare* kristendommen ved å si at den dekker et *behov* og som følge derav dele menneskene i to: De som har behov og de som ikke har det. Heller ikke søke å påvise at det er noget i menneskene som *kan* opfatte det religiøse. Det duer ikke. Men vi må være oss bevisst at den er noget profetisk. Den er som prof. Bultmann nylig uttrykte det i et foredrag «Anrede». Jeg vil kalle det *angrep*. For det er Guds kamp for å frigjøre menneskene, derfor *direkte* tale, ikke

indirekte. Og den er en tiltale på *alle punkter.* Ikke slik at vi lager en innsnevring ved å tale om det *rent religiøse,* som skulde være noget som ligger hinsides all virkelighet, noget mystisk som kun de *innviede* forstår. Kristendommen er religiøs i betydningen profetisk. Det er noget som trenger sig inn overalt. Derfor til angrep på moralen, til angrep på falsk tenkning, politikk og politisk kristendom, til angrep på hele mennesket, personligheten. For kristendommen vil frelse din *sjel* og sjelen er hele personligheten samlet i et brennpunkt.

Vi har å åpne oss for *det* profetiske, *ikke* selv å være profeter, det vilde være en grov misforståelse.

Som følge av dette blir også det eiendommelige ved det profetiske at det kan *ikke eies.* Det eies kun i det øieblikk det mottas. Det er som med den hule hånd, som man strekker op mot solen, idet man vil gripe solstrålene og lukke dem inne i hånden, blir de borte og hånden lukker sig om sig selv. Eller det er som når man står på et høidedrag og ser utover et landskap, man blir betatt av stemningen. Man får en trang til likesom å favne stemningen for å eie den. Men idet man springer til for å gripe til, så favner man bare om en enkelt stein eller et enkelt tre, men selve stemningen viker undav. Slik også med kristendommen, den eies kun i det øieblikk man er *vendt mot den* og *tar imot.* Den går *foran* og *over* all videnskap og tenkning, akkurat slik som livet går foran beskrivelsen av det. Den går foran som skyen om dagen og ildsøilen om natten. Derfor kan man heller ikke peke på Guds rike og si: se her og se der er det. Det *er ikke* men det *kommer,* nemlig fra oven. Derfor spørres det heller ikke om hvad *vi er,* men hvad vi *vil,* heller ikke om hvad vi *har,* men hvad vi *har fått* og hvad vi *vil gi!*

Derfor skal vi heller ikke samle oss om hvad vi har eller eier i *selvkonsentrasjon* og *selvfordypelse.* Da blir vi som Det døde hav, det har et kraftig tilløp, men intet avløp. Og Jerusalem hvor de skriftlærde vanket er ikke langt borte fra det. Men Genesaretsjøen den tar imot og den gir. Den ruger ikke over en konstant eiendom. Den er den *levende* sjø, og Jesus ferdes ved dens bredd. Skal det forhindres at vår historie blir lik historien om luen til Ingrid Sletten så må vi åpne oss for det profetiske.

Og endelig er det profetiske nettop uttrykk for kristendommen i sin *renhet* og *frigjorthet,* og nettop derfor i sin kraft. Det er ingen tilfeldighet at alle de bevegelser som har villet søke tilbake til den oprinnelige kristendom nettop har skapt grotider.

Dette at kristendommen på en måte er blitt skjøvet ut av mennesket og verden, løsrevet fra dens favntak er ingen svekkelse av dens kraft. Det gjør den ikke verdensfjern, tvert om nettop da kan den få virke. Det er som med kunsten. Man har diskutert så meget slagordet «L'art pour l'art». Og det er klart at kunst blir det bare idet man hensynsløst gir sig inspirasjonen ivold. Kunsten må få virke ut fra sin egen kraft. Dens skaperevne blir svekket dersom man blander inn andre motiver. Slik også med kristendommen. Brytes brodden av dens profetiske «Anrede», blir dens løp et siksakløp som skal innom mange punkter, da blir dens farve og innhold til slutt ikke ovenfra, men det blir vårt eget. Derfor la oss våge oss ut under den åpne himmel.

Odd Godal.

NORSK KORALHISTORIE

Anmeldt av pastor A. Fasmer Dahl.

Dr. O. M. Sandvik: «Norsk Koralhistorie».
Aschehoug & Co., Oslo 1930.

En sammenhengende fremstilling av koralens eller salmetonens historie i vårt folk har vi hittil savnet. Som forløpere for et sådant arbeide kan vi nevne de forskjellige innlegg i 60 og 70 årenes salmesangstrid av *Behrens, Lindeman* og *Winter Hjelm*. Men den første virkelige norske koralhistorie gir altså *dr. O. M. Sandvik* oss i sin nettop utkomne bok. Allerede denne omstendighet fortjener opmerksomhet.

Og almindelig interesse tør boken påregne innen vårt folk, når man betenker, hvad den omhandler. Ennu mer enn *folketonen* gir *salmetonen* uttrykk for det dypeste i et folks sjel. Den er det almenmenneskelige sprog, hvori kristendommen når de fleste, likesom den ofte viser sig å være den reminiscens av evangeliets makt, der lengst henger igjen, selv i sådanne sinn, som forlengst har sagt sig løs fra enhver kristelig påvirkning. *Tar ikke du salmetonen, så tar den dig, når du minst aner det!*

Og ennmer interesse tør denne bok påregne, når vi erindrer at den gir oss: «Norsk koralhistorie». Ti vår salmetone har sin historie først og fremst i vårt folk, men dernæst i den hele kristenhet, og denne historie er ikke bare kirkehistorie, men også kulturhistorie.

Vi går ut fra, at forutsetningene for det nettop utkomne arbeide er de kildestudier, som forfatteren har gjort i egenskap av sekretær i koralbokkomiteen.

Den instruktive og klare fremstilling er ordnet i fire avsnitt. Det første har som overskrift: Fra *Thomissøn* til *O. A. Lindeman.*

Vi får her som en begynnelse en høist interessant karakteristikk av vår første evangeliske salmebok, der samtidig var

en salmetonebok, idet hver salme er forsynet med melodi i enstemmig utsettelse. Thomissøns salmebok har i over halvannet hundre år vært en opdrager i salmesang, både i Danmark og Norge, og boken øser av en tredobbelt tradisjon: middelalderkirken, det nye åndelige liv, som kom med Luther og reformasjonen, samt ikke å forglemme folketonen.

Om *Niels Jespersøns graduale* av 1573, den næste milepel i kirkesangens historie i Norden, bringer Sandviks bok en ikke mindre god oversikt. Gradualet var et supplement til Thomissøn, beregnet på byernes og de lærde skolers sangtjeneste, altså en liturgisk musikalske håndbok.

Begge disse to kildeskrifter for kirkesang i Norden, i den første tid efter reformasjonen, har beholdt meget av det gammelkirkelige arvegods, og viser idethele enn høi standard. Meget treffende påviser nu *dr. Sandvik,* hvorledes den senere utvikling betegner en dekadanse.

Likeså utmerket som *Thomas Kingo* var som salmedikter, likeså lite holdt han mål som salmetoneutgiver.

Her viser såvel han som senere *Pontoppidan* en sørgelig nedgang, som fortsetter for å kulminere med *Zink,* hos hvem den utjevnede uttrykksløse og trivielle koralbearbeidelse har fått et karakteristisk uttrykk. Det var denne danske hoffmusikers koralbok, som også her i Norge blev benyttet, til vi i 1838 fikk *O. A. Lindemans* første norske kirkesangverk.

Særdeles treffende har Sandvik karakterisert dette arbeide. Anmelderen er så heldig å eie et eksemplar av denne nu visstnok sjeldne bok. Den har store fortrinn.

Mange gammelkirkelige melodiskatte er her samlet, harmoniseringen er vakker og varierende, men ingen særpreget og karakteristisk rytmikk, et ensformig notebillede, med akkurat like lange toneverdier overalt, som la fristelsen til en stereotyp, ensformig og slepende salmesang nær, hvad *Sandvik* meget interessant viser i avsnittet om: «*O. A. Lindeman og folkesangen.*»

I de norske bygder hadde nemlig den gamle eiendommelige livfulle personlige og rytmiske salmetone levet sitt eget liv. I kirken møttes den så med klokkersangen, der på seminariet hadde antatt den regelrette, utjevnede koralform, med de like lange noteverdier. Resultatet blev jo den løierligste kappsang,

der ofte ennte i den rene karikatur. Ut fra dette forstår vi *L. M. Lindemans* betydning, når han i sine geniale koralkomsisjoner og bearbeidelser slo en bro mellem *folke* og *kunstkoralen.*

Hermed er ikke sagt, at man alltid er enig i hans rytmiske prinsipp, og det var jo også dette spørsmål, som var kvintessensen i den såkalte *salmesangstrid* der i en lang årrekke optok de interesserte her i landet. Meget få av den nulevende generasjon vil kjenne til denne epoke i vårt åndsliv, og den skildring som forfatteren herav gir, på grunnlag av et inngående studium av de samtidige aktstykker, vil leses med stort utbytte. Et særskilt avsnitt i *Sandviks* bok gjelder L. M. Lindemans koralbok og de anmerkninger, som den nedsatte komité har gjort til denne samt utgiverens stilling til disse. Dette utførlige kapittel vil ha megen verdi for vår salmetonehistorikk.

Boken løper ut i en redegjørelse for den nye koralboks fremkomst og slutter med en meget verdifull fortegnelse over samtlige melodier med en kort historikk av hver enkelt!

Et arbeide som *Sandviks koralhistorie* burde høre til våre teologiske studenters leseplan. Det har nemlig betydning langt utover spesialistens område.

Våre prester bør ha mer kjennskap til våre salmetoner, de skal jo være åndelige folkeledere. Og når den åndelige sang mangesteds i vårt land står så lavt, er en av grunnene: *Kirkemusikalsk uvidenhet.*

Hvad kan vi ikke opleve i så henseende blandt våre konfirmanter! Deres kjennskap til våre salmetoner reducerer sig ofte til nogen ganske få.

Undertegnede har alltid et harmonium ved konfirmantforberedelsen, hvor jeg synger inn salmetoner med barnene. Men hvor megen tid får mann der? *Mer salmesang inn i skolen!*

Da vil den komme inn i folket, og da vil den avkristning, vi frykter for, møte en motstand større enn vi aner. *Ti salmetonen er evangeliets resonnans i folkesjelen.* — Og hermed sier jeg dr. Sandvik takk for hans bok. Den er som alt hvad han publicerer, friskt og fengslende skrevet.

A. Fasmer Dahl.

KIRKEN OG VI

Et foredrag for gymnasiaster, Bergen 1930.

Av cand. jur. SIGURD FOUGNER.

Dette foredrag skal være et forsøk på en positiv vurdering av kirken, et forsøk på å vise hvilke verdier kirken rummer. Jeg kan ikke si noget nytt i så måte naturligvis, bare peke på enkelte velkjente ting. Men jeg tenker det er så for mange, kanhende de fleste av oss, at når vi hører om kirken eller tenker på den, da er det først og fremst en eller annen art av kirkekritikk som melder sig for oss, en forestilling om at det hefter så meget av utilstrekkelighet ved kirken, og at der er så meget som er galt fatt der. Det kan da være nødvendig engang å samle blikket om den positive side av billedet, å trekke frem for bevisstheten enkelte av de ting som gjør at kirken har beholdt den stilling den — tross alt — enda har i folkelivet.

La oss for det første være opmerksom på at det er naturlig nok at kirken lett møter kritikk. Det er nemlig ingen institusjon som trer frem med så store pretensjoner som den, ingen som sier sig å sitte inne med så store rikdommer eller å kunne gi menneskene en så verdifull hjelp i deres livs viktigste anliggende. Derfor trer også misforholdet mellem kirkens opgaver og de menneskelige krefter som skal løse dem så uhyggelig grelt frem. Derfor ser vi også at kritikken ikke bare kommer utenfra, fra kirkens motstandere, hos hvem den lett slår over til hån og forbitret kamp. Den melder sig også uavladelig innenfra, fra kirkens egne rekker, med krav om fornyelse og forbedring. Heller ikke er der nogen grunn til å sørge over den kampstilling som kirken på den måten kommer i. Kampen viser at kirken enda — tross alt — står midt oppe i livet, og den bidrar mere enn noget til å holde kirken aktiv og aktpågivende.

Den kritiske innstilling må bare ikke få lov til å bli den domi-

nerende. Det må ikke skje at opmerksomheten utelukkende rettes mot det som fortjener å kritiseres, mens de verdier som finnes tilstede blir liggende i skyggen. Det er dette som ofte lett kan bli tilfelle, og det kan derfor være grunn til engang å gjøre sig rede for hvad det er for livsverdier kirken sitter inne med.

Mitt forsøk på en slik redegjørelse vil jeg begynne med at fortelle Dem litt om et nordisk studentermøte med kristelig program som blev holdt i Trondhjem i 1924, nemlig om den virkning som domkirken i Trondhjem, ja selve kirkebygningen i all sin uferdige skjønnhet, var med å øve under dette møte. Det var et innholdsrikt stevne på mange måter, men for mig er det så — og jeg kan ikke tenke mig at jeg er den eneste som har det slik — at det er domkirkens preken som har festet sig dypest og som sitter klarest i sinnet. Aldri hadde jeg trodd at den ytre ramme som en bygning dog er, selv om det nokså meget er vår store nasjonale helligdom, kunde bety så meget, kunde virke så sterkt. Hver dag var et ledd i møtets program, et foredrag, en gudstjeneste eller en andakt, henlagt til domkirken. Og ved dette var det som om hele møtet blev favnet inn av domkirkens sterke murer. Over det som blev talt og sagt skjøt dens søiler og spir i været og løftet tanker og vilje opad. Og kirkens buer senket sig som de sterke stemninger senket sig i sinnet, og stod fast og traust på jorden som for å fortelle at grunnvollen må først og fremst være i orden, ellers er de store følelser ikke meget verd. Enkel, storladen og mektig, enstonig og dog med livets mangfoldighet i sine uttrykksmidler, strebende mot himmelen av all sin makt og dog fast grunnet på landets jord, eldre enn alt og alle og allikevel under bygning, slik lå domkirken der ved morgen og kveld, med rum for oss alle, for den som kom alene og for dem som kom ifølge, for dem som stod spørgende og tvilende likefullt som for de lengst komne.

Hvad gjorde det om nogen inne under kirkehvelvet tenkte slik om en sak, andre slik? Under kirkens hvelv hadde der vært tenkt på så mange måter, også om de høieste og største ting. Kirken hadde sett tankesystemer opstå og forsvinne igjen, som den hadde sett de skiftende slekter gå inn og ut under dens tak. I sed og skikk, i sprog og i tankeliv hadde disse

slekter vært forskjellige. Bare i ett hadde de vært like: der hadde vært hos dem alle en lengsel, en trang, ut over de grenser som omgav dem, en spenning som krevet utløsning, et sinn som strevet efter samling og kraft, et hjerte som søkte fred. Og kirken hadde tatt imot dem alle, uten å spørre efter noget mer enn denne lille urolige, flakkende flamme i deres bryst. Og de skiftende slekter, som på denne måte var kommet og gått, hadde i kirken efterlatt sig så ett, så et annet uttrykk for det de hadde oplevet. Kan hende hadde de søkt å forme det i ord, i bønner og salmer, kan hende i annen kunst, toner, skulptur, arkitektur. Derfor satt kirken igjen med en rik arv fra alle tider tilbake, en arv som fortalte om det rikeste, det sterkeste og største i disse menneskers liv, og som den villig delte med alle dem som nu søkte dit inn med den samme lengsel.

På denne måten blev domkirken i Trondhjem, slik som den talte til oss under disse stevnedager, et billede på hele vår norske kirke, slik den er idag efter å ha gjennemgått historiens forskjellige tilskikkelser av ondt og godt, slik den står idag som representant for, som en del av den hellige, almindelige kirke, og det som den for oss viktigste og vesentligste del av denne , fordi det jo er vår norske kirke vi først og fremst kommer i berøring med, fordi det er i den vi er født og vokset op.

Hvad er da den hellige almindelige kirke for noget, den hellige almindelige kirke, hvorav den norske kirke er den for oss aktuelle del?

Kirken er først og fremst Guds hus. Det som skjer i kirken, eller som skulde skje der, det som er kirkens eneste raison d'être, det er at mennesker der møter Gud, kneler for ham, hengir sig til ham, opløftes av ham. «Herren er i sitt hellige tempel. Vær stille for ham, all jorden.»

Fordi kirken er Guds hus, har han sørget for at den er blitt fast bygget. Bygninger er falt sammen, og nye er reist. Læresystemer er opløst og nydannet, sed og skikk er gått av bruk, organisasjonsformene er blitt andre fra øverst til nederst, men kirken lever og vil fortsette å leve. Kulturformer og statsformer har skiftet, og kirken har utført sin virksomhet under dem alle. For det er ikke på noget av dette kirkens stilling beror, det er det liv som leves i den — sjelens liv i Gud — som er kirkens grunnvoll. Fordi den vet at den slik er forankret i det evige, behøver kirken ikke å haste, behøver ikke å være utål-

modig. Den har tid til å se sin opgave ikke bare i å reise vekkelsens vind, men også og fremfor alt i å nære helliggjørelsens langsomme vekst. Den har tid til å arbeide på langt sikt. Fordi det er dette sjelens liv i Gud som er kirkens grunnvoll, derfor vet kirken også at den ikke kan omstyrtes av mennesker. Den har derfor ingen grunn til, like lite som den har lov til, nogen gang å være redd, ikke for noget som helst annet enn for det å være utro mot sin egen opgave. Urokkelig står Guds hus midt i tidens brenning, midt i striden utenfor og innenfor kirkemurene. Indre splid og vanmakt kan ikke tilintetgjøre den, ytre motstand og angrep kan ikke velte den. Formene kan skifte, organisasjonsformer og læreformer, men sitt liv vil den fortsette så lenge den hellige ild holdes brennende på dens alter. På dette punkt kan en av og til møte forstemmende vrangforestillinger. Snart opfattes en velvillig uttalelse fra en mere eller mindre betydelig personlighet utenfor kirken, en sympatisk holdning fra en mere eller mindre mektig institusjon, som en slags garantierklæring for kirken. Snart ropes der vakt i gevær, kirken i fare, ved et eller annet ondartet utbrudd av kirkelig strid, et eller annet hissig angrep fra politisk eller annet hold. Overfor den vurdering som kommer til syne i en slik holdning kan det knapt fremholdes sterkt nok, at kirken bygger på en grunnvoll som mennesker ikke har herredømme over. Kirkens styrke beror på inderligheten i dens kontakt med Gud, dens svakhet på tyngden i dens medlemmers selvoptatthet. Av mennesker kan kirken ikke holdes oppe, av mennesker kan den ikke rives over ende.

Er kirken for det første Guds hus, da er den for det annet hans skattkammer. Den er opbevaringsstedet for de religiøse gaver som han gjennem tidenes løp har skjenket menneskene, den er rustkammeret hvor menneskene går inn og finner våben til den aldri hvilende strid. Aldri kan vi nok tilgodegjøre oss, aldri kan vi nok glede oss over de skatter som kirken således har tatt i arv fra alle tidligere slekter, og som også vår slekt vil være med å forøke i samme grad som den gjør bruk av dem.

Til kirken har Gud betrodd sitt ord, gjennem den virker han i dåp og nadverd. Det kirken sitter inne med i sin gudstjeneste og liturgi, i salmer og bønner, det betegner hver for sig og tilsammen en kristelig verdi som man imponeres mere av jo mere man prøver å lære den å kjenne, og hvad der er langt

viktigere, som betyr stadig mere for en jo mere man prøver å trenge inn i den. For bare å nevne en enkelt ting her: la oss tenke på vår kirkes salmebok. Det er det samme hvad for en vi tar for oss av de to-tre som nu er i bruk, men jeg velger Landstads som jeg kjenner best. Hvad er det ikke for en rikdom denne boken rummer? Hvordan belyser den ikke som i et uendelig fascettert prisme hele kristenlivets mangfoldighet? Fra sønderknuselsen under syndens byrde:

Herre jeg har handlet ilde,
syndens makt blev mig for stor.
Veien jeg ei vandre vilde
som du viser i ditt ord.
Og hvor finnes nu den hule
hvor min skam jeg kunde skjule.

Og til opløftelsens salighet, dens undrende takk og lov:

Lover den Herre, den mektige konge med ære.
Lov ham min sjel og la det din forlystelse være.
Stem op en sang, salter og harpe giv klang.
Syng for Gud Herren den kjære.

Fra den ærefryktfulle lovsang til den hellige, den allmektige — han som er høit ophøiet over menneskelivets kår og omskiftelser:

Gud er Gud om alle land lå øde,
Gud er Gud om alle mann var døde.
Om slekter svimler,
blandt stjernestimler
i høie himler
utallig vrimler
Guds grøde.

Til den enkle barnlige fortrøstning til den allkjærlige himmelske far:

Sørg o kjære fader du,
jeg vil ikke sørge.

Fra den såre lengsel efter en fjern Gud:

Som tørstige hjort monne hige
alt efter det rinnende veld,
så monne og efter dig hige,
o, Herre, min tørstige sjel.

og til den triumferende seierstro, næsten som krigerens håndslag med sin herre før striden, i Luthers reformasjonssalme:

Vår Gud han er så fast en borg,
han er vårt skjold og verge.

Eller la oss tenke på vår kirkes liturgi, på den gamle felleskristelige arv vi gjennem den har del i, og som i tidenes løp er blitt tildannet efter det som er ment å ligge best til rette nettop for oss. Mennesket trer inn for Guds åsyn: «Herre, jeg er kommet inn i dette ditt hellige hus for å høre hvad du — — — vil tale til mig», synker for ham i kne med bekjennelsen av sin uverdighet og synd: «Hellige Gud, himmelske Fader,» — og anroper om hans miskunhet: «Kyrie Eleison». Uten annen overgang enn livets umiddelbare sammenheng følger det store Gloria: «Ære være Gud i det høieste», — efterfulgt av felles bønn, epistel og evangelium. Nu vender menigheten sig med fortrøstning mot Gud, bekjenner sin tro på ham og mottar gjennem prekenen utleggelsen av hans ord. Derefter følger nadverden, gudstjenesten i gudstjenesten, hvis liturgi er den skjønneste juvel i vår kirkes eie, fra prefasjonens første ord: «Opløfter eders hjerter til Herren»,—og til takkekollekten efter aktens slutning: «Vi takker dig, Herre, allmektige, evige Gud, fordi du har vederkveget oss med dine salige gaver». Legg merke til hvordan liturgien tier under selve nadverdhandlingen. Bare prestens enkle ord: «Dette er Jesu legeme. — Dette er Jesu blod» — betegner det ufattelige som nu fyllbyrdes. «Gud er her tilstede».

Og hele gudstjenesten gjennemrisles av salmesang og fattes inn av kirkeklokkenes alvorsfulle klemt ved begynnelse og slutning. Tilsammen danner den et organisk hele som i all sin enkelhet gjenspeiler og omfatter hele den kristnes lengsel efter og møte med Gud.

For det tredje er kirken Guds redskap — hans arbeidsmiddel blandt menneskene til fremme av det religiøse liv. I så måte når kirken overordentlig langt forsåvidt som den omfatter overordentlig mange. Selv de som mener at de står helt utenfor kirkens liv, de kommer dog i berøring med den, de allerfleste av dem, i nogen av de viktigste øieblikk av sitt liv. Hvad betyr det at alle landets kirker er fylt en eller flere ganger i julehelgen og påskehelgen? Hvad betyr kristen dåp, kristen skoleundervisning og konfirmasjon, kirkelig vielse og kirkelig begravelse? Vane, kan man si, social vedtekt, og ingenting annet. Folk vil nu engang nødig bryte skikken, de er for dovne eller for feige til å ville stikke sig ut, mere ligger der ikke i det. Og tom vane på det område det her gjelder er intet mindre enn en blasfemi. Tenk f. eks. på hvad konfirmasjonen har utartet til for mange barn og foreldre! Eller tenk på det problematiske smertensbarn som heter religionsundervisningen i skolen! — Det er naturligvis så sant som det er sagt at meget av dette er social vane, samfundsvedtekt, for en lang rekke mennesker. Men her er to ting å merke: for det første at vi ikke har den minste rett eller anledning til å skille dem for hvem det er en hjertesak fra dem for hvem det er en vanesak. Vi vet intet om hvor grenselinjen går i så måte, og vi har derfor ingenting med å søke å stake denne grenselinje op. Og for det annet går det ikke an å snakke om *bare* vane, heller ikke når det gjelder kristelige vaner. Gode vaner er av stor verdi for den enkelte, de er ikke av mindre verdi for folket. Og for den som virkelig tror på Guds ords kraft, må det være klart at jo flere ordet når, hos desto flere kan det fenge. I virkeligheten er det da også så at de fleste av dem som fra kristelig standpunkt kritiserer kirken på det grunnlag jeg her har berørt, de høster på kirkens plogland. For vårt lands vedkommende har det iallfall, fra kristendommen kom hit og til idag, vært så at det har vært kirken og ingen annen som har fått hele folket i tale. Det er kirken og ingen annen det skyldes når idag intet menneske i dette land vokser op uten kjennskap til kirkens herre.

Men det vet vi jo, og det må aldri glemmes: Guds røst kan lyde også utenfor den organiserte kirke, ja i motsetnings- eller

kampforhold til den. Det er ikke meget over 100 år siden H. N. Hauge på kirkens tilskyndelse og med dens billigelse satt 10 lange år i fengsel, ventende på sin dom for å ha forkynt det som det var hans livs opgave å si. Men går en bakenfor og spør hvor Hauge hadde grunnlaget fra som hans oplevelse kunde vokse frem av, da støter vi igjen på kirken, den som Hauge selv alltid regnet sig for å tilhøre, og som han så veldig bidrog til å fornye.

For det fjerde er kirken endelig samfundet av alle dem som i sitt hjerte tror på og i sitt liv vedkjenner sig Jesus Kristus som sitt livs herre. Når jeg sier *alle* dem, da tenker jeg jo ikke på nogen institusjonell kirke, men på det usynlige, almindelige kirkesamfund hvor alle er med, likesinnede og motstandere, alle hvis liv er rettet mot det samme mål.

Det kan spørres hvad en skal med et slikt samfund med mennesker når det gjelder det religiøse liv. For vi vet jo at det som det tilsist kommer an på i religionen, det er nettop den enkelte, det er den enkelte sjels møte med Gud. Det siste stykke av veien til Gud må sjelen gå helt alene. Sjelen som går i møte med Gud, som med beven trer frem for ham, hengir sig til ham i ydmyghet, og opløftes av ham til salighet, det er nettop det som er religion, det er det vi mener med religiøst liv.

Og vi husker Kierkegaards inntrengende tale til den enkelte, «til den enkelte som jeg med glede og takknemlighet kaller min leser». For samfundet, for kirken, hadde Kierkegaard tilsist ikke annet enn bitende hån og bitter anklage.

Hvor sant dette enn er, er det allikevel så at uten samfund med mennesker kan vi heller ikke nå frem til samfund med Gud. Samfundet med andre er en nødvendig betingelse for alt menneskelig liv, endog av den mest personlige art. «L'homme isolè n' existe pas», sier en fransk rettsforsker. Det isolerte menneske, løsrevet fra enhver fortidig og nutidig forbindelse med andre mennesker, er i virkeligheten slett ikke til, er ikke annet enn en tom abstraksjon.

Kan vel enhver av oss gjøre slektenes erfaringer og slektenes arbeide om igjen? Bygger vi ikke tvertimot i alt det vi er og alt det vi gjør på det arbeide som allerede er utført, slik at vår egen innsats, stor eller liten, vilde være utenkelig uten den nære

organiske sammenheng med fruktene av de andres virksomhet? Slik har det sig også i det religiøse. Også der er fellesskapet, samfundet, nødvendig for selve livsutfoldelsen.

Med det fellesskap som kirken byr, har det sig så at det som kirken selv hviler på Gud, ikke på mennesker. Samfundet mellem kirkens folk beror ikke derpå at de ligner hverandre i noget menneskelig, hverken i kultur eller sprog, hverken i hudfarve eller i nasjonalfølelse eller i politikk eller etikk. Ja den beror ikke engang derpå at de ligner hverandre i sine tanker og meninger om de ting som hører Gud til. Det er i mange henseender, — ikke i enhver henseende — godt om de stemmer overens i så måte, om deres religiøse anskuelser faller sammen. Det fortetter fellesskapsfølelsen, og kan derved styrke virkekraften utad. Men samtidig virker det som en falsk assuranse for anskuelsenes objektive gyldighet. Og det er iallfall ikke en slik overensstemmelse deres samfund beror på. Det som binder dem sammen er dette at de er grepet av Kristus, og strekker sig efter ham. Deres foreningspunkt ligger hos Gud, der hvor deres sjelers siktelinjer løper sammen.

Et samfund av denne art har en ganske særegen styrke. Det brister nemlig ikke, uansett hvilke forskyvninger som finner sted i det menneskelige. Forskjelligheter av social eller kulturell art, forskjellige meninger av hvad art nevnes kan, de opløser ikke fellesskapet mellem kirkens folk. De andres meninger kan såre mig, forferde mig, kan virke på mig som snevre og underlig forstokket, eller som ødeleggende, opløsende radikalisme. De kan dog ikke ta fra mig vissheten om at innerst inne, i det egentlige, hører vi sammen.

Men et slikt samfund, som beror på et felles livsmål, en felles livsretning, og ikke på medlemmenes innbyrdes sympati, ikke på det at de synes om hverandre og liker hverandre, det får også sine ufullkommenheter som trenger til å fylles ut. En slik komplettering kan og vil skje ved en nærmere sammenslutning mellem dem som føler at de ligner hverandre også i flere eller færre av de menneskelige ting, at de har et felles syn, en felles horisont, kanskje også sammenfallende opfatning i viktige stykker. Det er et dypt menneskelig behov dette, å føle og å gi sympati, å vite sig omgitt av mennesker som man har

fellesskap med også i det menneskelige. Derfor er kretsdannelsen både naturlig og nødvendig. Men samtidig ligger her den store fare at man kan miste av syne det store samlingsmerke som ligger i det felles mål, for de små samlingsmerker som ligger hos oss selv, at enhetspunktet kan bli forlagt fra Gud til mennesket. Skjer dette, da er flokken blitt til klikk eller til sekt, da må den vende sig med kritikk mot kirken, for di den gir alle like rett uten å spørre efter deres menneskelige forskjelligheter. Kirkens rummelighet vil for sekten være løshet.

For den som ser slik på kirken — som Guds hus, hans skattkammer, hans arbeidsredskap, og som samfundet av alle dem hvis livslinje sikter mot ham, blir spørsmålet om vårt forhold til kirken til et spørsmål om hvordan vi best kan gjøre vårt arbeide for kirken, hvordan vi rikest og rettest kan ta del i dens liv. For oss som lutheranere er svaret ikke tvilsomt. Vi tjener best kirken og kirkens herre ved å dyktiggjøre oss best mulig til den gjerning vi har i livet, og utføre denne så omhyggelig, så fullkomment som vi makter. Menneskelivet er en enhet, og kirken vil omfatte og gjennemsyre det hele. Om vi derfor synes at vårt arbeide ligger langt til siden for det som direkte angår kirkens liv og virksomhet, la oss allikevel ikke glemme at det er der vi har vår opgave og der vi skal stå vår prøve. Derigjennem gjør vi den største tjeneste også for kirken. Men ved siden derav vil de fleste finne det naturlig, ja ha likefrem trang til å ta del i ett eller annet av kirkens i våre dager så spesialiserte og forgrente arbeide. Hvad enten det da skjer i direkte tilknytning til kirken, eller til en av de mindre kretser hvor samstemtheten kan være større er naturligvis ikke avgjørende. La oss bare i vårt arbeide i slike engere kretser, holde oss det synspunkt for øiet at det alltid gjelder å være på vei fra det mindre mot det større, fra det snevrere mot det mere omfattende. Det gjelder å vokse gjennem kretsen inn i kirken, og ikke omvendt fra kirken inn i den lille lukkede krets. —

Vi kommer så til spørsmålet om å delta i gudstjenesten, om å gå i kirken. Det er sikkert et sørgelig kapitel for mange av oss. Enhver får gå i sig selv og tenke over hvad han i så

måte har forsømt og forsømmer, til skade for kirken men mest for sig selv. Kanskje kunde vi prøve å gjennemføre et par små ting: for det ene, de søndager da vi ikke går i kirken å lese dagens evangelium — helst både epistel og evangelium — igjennem, slik at vi iallfall vet hvad kirkens sinn og tanke er særlig rettet mot den dag. Og ved siden derav også å lese et par av de salmer som hører til den søndagen. Derved vil vi bl. a. også opnå å få vårt kjennskap til salmeboken utvidet, og hvad vi vil vinne ved det, er mere enn vi kanhende tenker oss muligheten av. Dernest at vi prøver i høiere grad enn hittil å leve med i kirkeårets forskjellige faser, både i advent og faste, både ved høitidene og utover gjennem «menighetens halvår». Det økede kjennskap til og innlevelse i kirkens liv til årets forskjellige tider som vil vinnes ved det, vil komme igjen som øket kjærlighet til kirken og øket rikdom i vårt personlige liv. Der ligger også her en kristelig arv skjult, som jeg har inntrykk av at mange i våre dager overser, eller iallfall lite utnytter. —

Jeg er kommet til slutningen av det jeg hadde tenkt å si, og det er bare en ting jeg vil tilføie: Den som inntar et positivt standpunkt til kirken, taper selvsagt ikke derigjennem synet for innvendingene mot kirken og kritikken overfor den. Tvertimot, jo mere berettiget innvendingene er, jo mere vil de opta ham. Heller ikke fratar han sig på nogen måte adgangen til selv å øve kritikk. Der blir bare den gjennemgripende forskjell at kritikken fra hans side kommer innenfra, at dens drivkraft er et ønske om forbedring. Den kommer ikke utenfra med et ønske om å rive ned. Derved behøver kritikken ikke å tape i kraft. Men den vil alltid springe frem fra en bakgrunn av kjærlighet og av dyp respekt. —

Fädernas kyrka i Sveriges land,
kärast bland samfund på jorden.
Vida hon famnar från strand til strand,
Fast er hon grundat av Herrens hand
Byggd til hans tempel i Norden.

Det er ikke bare ordene, det er også ånden og tonen som her er svensk. Kirketanken har lenge vært og er vel enda

langt svakere hos oss enn derborte. I den senere tid er det dog en rekke gledelige tegn til at den begynner å ta sig frem også hos oss, at sansen stiger for den kristelige verdi som ligger i kirkens sammenheng med svunne slekter, med statsliv og kulturliv, med hele folket i fortid og nutid. Og selv om det kanhende ikke ligger så nær for oss som for de mere tradisjonsrike og tradisjonsglade svensker å synge om «Fädernas kyrka», så vet vi dog at «Guds kirke i Norge ved våg og vang» — for å bruke et uttrykk av Jonas Dahl, den har fulgt vårt folk nu i 900 år gjennem onde tider og gode, har budt det sjelefred og sjelebot, har gitt det styrke og trøst til den hårde livskamp under de høie fjell og op mot det ytterste hav. Og vi vet at den enda har sin gjerning å gjøre gjennem tusener år, at dens liv vil forplantes fra slekt til slekt, kanhende under former vi ikke kjenner og ad veier vi ikke vilde kjennes ved. Kirkens herre kjenner veien og måten. Han vil vedbli å bo i sitt hus, å innby til sitt bord, å virke gjennem sin kirke. Der vil han finnes av dem som søker ham, og der vil de finne samfundet med hverandre.

Derfor kan også vi si om vår kirke at den er «kjærest blandt samfund på jorden». Og vi kan ønske og gjøre vårt til at den må favne vidt, fra strand til strand. For det vet vi, at den er fast grunnet av Herrens hånd, og at det den skal være, og er ment å være, det er intet ringere og heller intet annet enn et tempel for ham i Norden.

Sigurd Fougner.

DE STORES BREV

1. Bjørnstjerne Bjørnsons breve til Alexander L. Kielland. Utgitt av Francis Bull. 1930. — 214 sider.
2. Min far Alexander L. Kielland, belyst ved erindringer og breve av Baby Kielland. 1929. — 214 sider. Begge hos Gyldendal.

Det er storartet for oss andre at barna utgir fedrenes brever, når disse fedre er så interessante som disse er, og når de også er så enestående gode brev-skrivere! Men nu synes jeg man er kommet op i mot grensen for det tillatelige, nu holder det på å bli så privat at våre sunde instinkter reagerer.

Jeg mener ikke dermed at der er fortalt private hemmeligheter eller rørt ved andres i utilbørlig grad. Men hovedpersonene holder på å bli *små* for oss ved at vi får dynget op deres helt private affærer og fremfor alt ved at vi får se hvad de slik *river av sig* i tilfeldige luner og under den befrielse for selvkontroll som øieblikksbrever oftest er preget av.

Især gjelder dette de siste brever av Bjørnson. Kielland var jo alltid så pertentlig. Man har sagt at det pinlige ved B. B.'s nu offentliggjorte brev bl. a. er notisene om Ibsen. Det begriper jeg ikke. Det visste vi da før, at B. B. ikke kunde utstå Ibsen, og at han aldri bedømte ham rettferdig, men ut fra et kompleks. Hans bjeff efter hver ny bok av Ibsen er for oss helst humoristiske! Men Bjørnson i pyjamas er ikke alltid noget å vise frem, — ethvert menneske har lov til å få gjøre toilette før han mottar besøk. Og B. B. har *aldri* tenkt sig at *disse* brev skulde bli offentliggjort, — hvad derimot Kielland som bekjent næsten alltid tenkte på når han skrev privatbrev (derfor tok han i regelen selv kopi av dem eller samlet dem inn igjen allerede mens han levet). Det er særlig den selv-sikre, den brautende B. B. som blir unødig satt i relief her, denne hans forlorne forvissning om at alt fremskritt her i landet

skyldtes hans Jæg. Slik kan en mann godt ha lov å skryte til en god venn i en nattetime, det er ikke derfor hele sannheten om hans tanker om sig selv som blir sagt. Men når det så offentliggjøres?

Underlig å se hvorledes stilen og tonen i brevene bestemmes meget av *adressatene*. Der er nogen folk som vi inspireres av når vi skriver til dem, andre som vi får en bestemt maske overfor. Og det skal sies til Bjørnsons og Kiellands ros at de begge skrev de fineste brev når de skrev til sine barn. De to samlinger vi har fra før — A. L. K.'s «Breve til hans datter» (1909) og B. B.'s: «Aulestadbreve til Bergliot» (1911) er en hel generasjons klenodier, synes jeg.

Kiellands inspirasjonskilde når han forfattet romaner, var *sinne;* men når han skrev brever, da var det kjærligheten, eller rettere hjertetrofastheten som inspirerte ham.

Denne raljøren og denne charmøren, han hadde et eneste punkt hvor han var uhjelpelig rotfast: familien, barna. Det er det eneste sted hvor man kan *gripe* ham, hvor man *har* ham. Ellers er han som en smettende ål. Eleganse, esprit, bon mots er der fullt op av i alle hans brev, men i dem til hustruen, søsteren og datteren er der et hjerte. (Derimot vil jeg ikke si at datterens refleksjoner og «erindringer» forhøier denne siste brev-boken, — men la oss bare passere dem lett, de er uskadelige).

For B. B. er Kielland ikke nogen likefrem mann å skrive brever til. I det hele er forholdet mellem disse to noget av det pussigste man kan tenke sig. De var to ekstremer, og de tangerte hverandre nettop som ekstremer. Men Kielland var i dette forhold den overlegne! Bjørnson var redd ham, han fryktet ham med imponerthetens skyhet — som Garborgs bondestudent var underlegent angst for bydannelsen. Her hadde Bjørnson en mindreverdighets-følelse, ubevisst selvfølgelig, men meget sterk. Og derfor kompenserte B. B. denne angst ved å være desto mer *morderlig kjekk* i brevene! Bare legg merke til hvordan han banner! I tide og i utide! Tro bare ikke at jeg ikke tør!, synes han å si. Han ergrer sig selvfølgelig over det flagrende ved Kielland, men han misunder ham europeeren. Bjørnson er redd for det *lette* hos Kielland, han som selv satt så fast. Derfor må han geberde sig frigjort, fandenivoldsk han

også, — det virker så usigelig naivt og avslørende. Det er blank, gutteaktig underlegenhetsfrykt. Og samtidig *elsket* Bjørnson Kielland med en ulykkelig beundring! Hvor griper han ikke Kiellands økonomiske underlegenhet som en kjær anledning til å være Fader, — og slik som denne hans faderstolthet *buldrer!*

— Men her er ikke stedet for refleksjoner og analyser, selv om disse to menn frister en over evne når en treffer dem slik privat. Det får være nok å si at *løsrevne* er begge disse brevsamlinger dels bare hver av dem en torso, dels heller ikke det beste hvad utvalg angår. Men begge er for den som kan føie dem sammen med de tidligere rike brevbøker fra samme menn, nye intime besøk hos dem og deres tid.

Eivind Berggrav.

NOTIS

VAKLET BJØRNSON?

I dansk «Højskolebladet» forteller fhv. forstander A. Kr. *Dolleris* nogen erindringer fra sin elevtid på Vonheim hos Christopher Bruun sommeren 1882. Ved et tilfelle kom han med på Bjørnsons 25 års jubileum som dikter og forteller en del om de taler som der blev vekslet. Til vurdering av det point som her interesserer oss, kan det imidlertid være verdt først a ta med denne lille replikkveksel fra et besøk på Aulestad nogen uker før:

«Hvad fortælles der om paa højskolen i denne tid?» spurgte han. «Blandt andet fortæller Bøhn om korstogene». «Om korstogene, det vil jeg tro. Det er Grundtvigs forherligelse af disse tog, som nu gaar igjen paa alle højskoler.» Og nu kom der et langt foredrag om «disse røvertog», hvis drivkraft var en blanding af magtsyge og overtro. — Han var her kommen ind paa et emne, som fik hans sind i oprør. De gæve riddere fik en haard dom. «Nej saa var Morten Luther en riddersmand», fortsatte han, «for ham bøjer jeg mig. Han ikke blot *sagde,* «vi retfærdiggøres af tro», men han *levede,* kæmpede og døde i denne tro. Jeg læser i dag hans bog om retfærdiggjørelse af tro.» Han hentede bogen, som laa opslaaet paa hans sovesofa. Han var helt betaget af Luther, hvis gerning han omtalte med en inderlighed, som forbavsede os.

Fruen var imidlertid kommen ind til os. Og da hun fattede, hvad Bjørnson talte om, sagde hun meget bestemt: «Alt dette tror vi da ikke mere paa, dermed er vi færdige». «Ja, ja da», sagde Bjørnson, «vi er færdige, men det er dog stort.»

— Om jubileumsmiddagen heter det:

«Der blev holdt mange taler. Jeg noterede en del udtalelser. *Kristofer Janson* var kommen hjem fra Amerika og var af bergenserne udset til at overrække Bjørnson en større penge-

gave. Han holdt en meget morsom tale om «gangeren med guldsko» og udtalte derefter: «Da jeg kom tilbage til mit hus, der staar som da jeg reiste fra det, talte minderne saa gribende til mig. Jeg gik til mit bogskab, lukkede bog op efter bog, kom ogsaa til én som indeholdt en rose, men den var visnet og falmet. En gang havde den duft og farve. Naar du, Bjørnson, gaar til dit bogskab og lukker bøgerne op fra din ungdomstid, saa finder du paa hvert blad roser, som nu er visne, men som engang har været fagre og friske for dig». Han kom derefter ind paa religiøse spørgsmaal og sluttede med nogle alvorlige og hjærtelige ord, hvori han indbød Bjørnson til at komme om bord paa kirkeskibet, som yder den sikre sejlads over verdens stormfulde hav, fordi man ikke selv, men den almægtige Gud er ved roret.

Derefter talte blandt andre *Holger Drachmann,* som med store fagter og i højtravende ord talte om Bjørnson og hans digtning og sluttede som gammel sømand — sagtens paavirket af Jansons tale — med at omtale livets sejlads. Ogsaa han vilde byde Bjørnson om bord paa en skude, men kun *denne,* hvor man *selv* er ved roret og raader for kursen. Her er ikke plads for andre.

Efter de mange taler kom Bjørnson frem. Han bad undskylde, at han ikke kunde takke værdig, da han var alt for overvældet af den hyldest, der vistes ham. Det varede dog ikke længe, inden han var herre over sine følelser. Den første del af talen var sikkert forberedt og drejede sig særlig om religion og politik: «De to poler, hvorom hele livet bevæger sig. — Statskirken er nutidens største forbrydelse. Den indlutter folk i søvnen og hindrer den rette opgørelse ... Der er mange, som tror paa en salighed hisset; det gør jeg ikke. Jeg tror kun paa den salighed, som ligger i at komme til forstaaelse af livet. Men jeg agter enhver, som er ærlig, og jeg vil ikke spotte den, der virkelig tror.» Mod slutningen kom han ind paa de mange taler. Han vendte sig først til Janson og betonede i stærke ord: «Du tager fejl, naar du mener, at min ungdoms digtning nu er som visne roser for mig. Den kærlighed til det norske folk, som er drivkraften i min digtning nu, er den samme, som drev mig i min ungdom. Her er ingen visne roser o. s. v.» Fra denne herlige omtale af sin

ungdomsdigtning gik han over til at tale om de to indbydelser, og her kom følgende mærkelige udtalelse, der ligesom gav et sæt i forsamlingen: «Jeg gaar om bord hos Janson». En pavse. «Nej, nej, jeg vilde sagt, at dér har jeg været længst. Jeg følger Drachmann.»

Det første udsagn var sikkert ikke nogen fortalelse, men et udtryk for det dybeste i hans hjærtelag. Men hans forstand, paavirket af den skare fritænkere, som sad omkring, gjorde indvending, og saa ændredes udtalelsen, saa den kom paa højde med forholdene. Da vi forlod festen, var vi enige i denne opfattelse.»

LITTERATUR

Sommer ved Frauensee. Av *Vicki Baum.*

Der er hos Aschehoug utkommet nogen nummer i serien «Tidens bøker», men Vicki Baum er ubetinget den folk har festet sig mest ved. Heldigvis hadde jeg først lest en annen av henne: «Helene Willfür, Kemist», som visst ikke er oversatt til norsk, men ialfall fins på svensk. Efter den fikk man en viss interesse for henne. Men også en sterk usikkerhetsfølelse. Hun har et godt optak, der er noget «moderne» ved menneskene og deres livsproblemer, men moderne i den dårlige betydning av ordet: sterke strømmer og svake menn. Mellem disse hevder den unge kjemikerkvinne sig godt under de uhyre brått som slår over henne. Men til slutt blir det bare en spenningsløs og overdreven dydens belønning som smaker av solstrålefortelling. Derav usikkerheten overfor forfatterinnens evne til å holde et livsproblem fast og virkelig mestre det.

Den andre boken er til overflod overbevisende: hun er av de små, eller av dem med ansatser, ærlige forsøk, men ganske uten dimensjoner til å gjennemføre en stor opgave. Denne gang er det en student som blir svømmelærer ved et mondent badested og så blir efterstrept av forelskelser, en hel serie, uten ende. Det skal gi sig ut for kvinnepsykologi, men det er så karikert at det ikke biter. Og aller verst er det at man til slutt forstår at det hele er utstuderte kjemiske reaksjoner — hun lager en ny sats og setter hen, nogen nye blandinger for å ha morro av å se hvordan de virker — men det blir til slutt så sterk kjemilukt i hele laboratoriet, at selv det komiske anløpes og blir matt. Til slutt peker hun nese til altsammen og lager blodforgiftning og sykehus og sykepleierskeidyll og bryllup. — Nei, var ikke hurtigruten blitt forsinket, hadde jeg ikke kommet til å lese den til ende.

Men i forbindelse med hennes førstnevnte bok, hvor der er virkelig kjemikerliv, kan jeg som sagt forstå at Vicki Baum har fått inngang. Efter den periodiske presse å dømme holder hun jo på å bli fotografert og omtalt overalt. Det er noget både søtt og fermt ved henne sommetider, noget ømt og friskt på en gang, — det er vel dette som virker innbydende. Men hun er ikke mer enn en iakttagende novellist, som serverer godt og avpasser sig til smaken. Les ialfall ikke «Sommer ved Frausensee», hvis De vil ha noget av henne. Når hun er blitt kalt «tidstypisk», da er dette efter min mening ufortjent reklame. Der må være retning og ikke bare Still-Leben i det tidstypiske, og Vicki Baum er bare et reagensglass med enkelte tids-mikrober i. *Eivind Berggrav.*

Jon Arason. Roman av *Gunnar Gunnarson.* På norsk ved Gunnar Larsen. — Norsk Gyldendal, Oslo 1930. 383 sider.

Denne «roman» bruker i moderne form akkurat den gamle islandske saga-metode: omkring og innimel-

lem de faktiske historiske trekk av en manns liv diktes en helt naturlig detaljfylde, så der kommer frem en rikt mønstret biografi, hvis *ramme* er historisk. Ikke et eneste vesentlig faktum er fordreiet, alle de store dramatiske begivenheter og årstall, likesom hver eneste av de viktigere personer er rent historiske. De store optrin er bare restaurert i en kongenial fantasi. Derimot er en masse dagligtrekk innføiet, og dialogene er selvsagt «diktet», (undtagen nogen få replikker som lever i tradisjonen ennu efter den gamle bisp). — Disse ting burde vært oplyst i et forord. En almindelig leser vil nu være adskillig forvirret, han vil tro at der vel er *noget* historisk som ligger til grunn, men han vil aldri falle på at det *hele* om denne bispen er så historisk som det er.

Boken har den gamle tids tempo: lange hverdager og så nogen bråsterke hendelsesdager innimellem. I meget er tonen den samme som i Olav Audunsøn, men ganske uten dennes erotikk- og roman-effekter. Boken er derfor ikke egentlig *snarlest*, selv om den er *lettlest*.

Innholdet utgjør reformasjonens innførelse på Island, oplevet i den siste katolske Holar-bisp, hvis navn boken bærer. Hans skikkelse og karakter er tydelig *forskjønnet*, i så måte er boken litt skjev i forhold til det faktiske, men alt i alt *var* virkelig den nye tros inntrengen noget så brutalt og utvortes som det her skildres. (Sml. biskop Helgason: «Islands kirkehistorie siden reformationen»). Det er som om reformasjonsbølgen er blitt mer og mer uåndelig jo lenger ut i periferien vi får se den, — for i Island er det adskillig verre enn i Norge, hvor det igjen er verre enn i Danmark.

Det er en ganske pussig oplevelse å gripe sig i under lesningen å sitte og ønske — rent stemningsmessig — at lutherdommen måtte tape! Det sies av enkelte at der i så måte virkelig skal være *tendens* i Gunnarsons roman. Isåfall er han en nobel propagandist. For der er ikke en eneste hentydning til nutiden, det hele er så avgjort forbigangent, at muligheten av nogen restaurasjon til katolsk nutid er helt utenfor leserens tanke. Skulde det vært propaganda, måtte der jo også vært meget mere om *innsiden*, om idéverdenen i de to religioner. Men vi oplever bare landsens religiøse skikk og bruk i katolske former, ja knapt nok i sær-katolske former engang, — der er meget mer av inter-konfesjonelt religiøst enfold, en felleskristelig form som her bare er islandsk miljø-preget.

Det centrale er mannen og familien, ætte-strid og bygdestrid, — og bakom alt skyggen av *lagnaden*, kort sagt: ekte norrøn saga i vår tids fremstillingsmanér. For Island må dette være en betydelig bok, for oss er den av interesse som frendesaga. Den bringer en Island meget nær — hjertelig nær.

Eivind Berggrav.

Over Grønland og Polhavet. Av *Fridtjof Nansen.* Minneutgave 3 bind ca. 1 200 sider. Heftet 30 kroner. — H. Aschehoug & Co., Oslo 1930—31.

Det som fortelles i disse tre bøkene (På ski over Grønland — Eskimoliv — Fram over Polhavet) er de bedrifter som gav grunnfondet i det verdikompleks *Nansen* siden blev for Norge. Vi som leste bøkene dengang de kom, syntes vel at der var svært meget detaljer og is-

snakk i dem. Det er snurrig nu å se dem igjen, — nu er vi alle blitt i den grad fortrolig med is-problemer at vi med begjærlighet snapper også detaljene. (Det mest *tekniske* er ellers i denne utgave redusert.) Men pointet er *Nansen-stilen* i fortellemåten, den speiler den korthugne sak-troheten hans, og den har glimtet fra hans undrings-øie. — Framferden, det var og blir dåden som alle de foregående polforsøk peker frem imot og som alle de følgende bare er efterkommere av. Disse bøkene forteller derfor om stam-bedriften i norsk polsaga.

Eivind Berggrav.

Snorre. Ny utgave med de gamle illustrasjoner, men helt ny oversettelse ved professorene Alexander *Bugge* og D. A. *Seip.* — I. M. Stenersens forlag, Oslo 1930. 705 sider.

Ubegripelig at Snorre ikke er mer *folkelesning* enn den er! Da Gustav Storms oversettelse kom i 1899 skapte visstnok mest *illustrasjonene* (Munthes, Werenskjolds og de av den unge Egidius) stor opmerksomhet for boken, og disse illustrasjonene er virkelig gått inn i vår generasjons forestillingsverden som noget klassisk. Men *boken* blev ikke lest som den skulde. Nu er det hele verk kommet i en ny utgave, sproget er fornyet, og fremfor alt er alle *versene* nu ganske nyfødt — vi måtte jo springe over dem før, så vrine de var. Også note-apparatet nede på sidene er forbedret og avklaret. Snorre er et verk som alle nasjoner misunder oss, men som vi ikke leser selv, — det er flott av oss!

Eivind Berggrav.

En dansk Bjørnson-bok.

Løft dit hoved. En Bjørnsonbok. Av *Gunner Engberg.* De unges Forlag. Aarhus 1930 (I hovedkommission hos O. Lohse). 214 sider.

Ingen vanlig biografi efter livsløpets tråd, heller ingen systematisk behandling, men en personlig fri og rik *konversasjon* om Bjørnson, fylt av levende trekk fra hele arsenalet. Typisk at det måtte bli i Danmark at et kristelig ungdomsforlag kom til å utgi en bok for de unge om B. B., skrevet av en generalsekretær i K. F. U. M. Bjørnson har betydd mer for dansk ungdom enn for norsk, især hvis vi taler om den del av ungdommen som står nær kirken. I Norge blev B. B. av målhensyn skjøvet tilside på det ene hold — den frilynde landsmålsungdom og folkehøiskolen — og på det annet hold — de kristelige — på grunn av hans forhold til troen. I Danmark var det første hensyn ikke tilstede, og det siste merkedes ikke så meget fordi Bjønson efter bruddet ikke blandet sig i trossaker i Danmark slik som i Norge. Den danske ungdom, både i K. F. U. M. og på høiskolene har *sunget B. B. inn.* Derfor kan Gunner Engberg gjennem samvær med de unge være ført til stadig å fortelle dem om Bjørnson og innforlive dem mer og mer i ham.

Disse muntlige introduksjoner i Bjørnson er det han nu har utgitt, ganske fri for preg av litteraturhistorietime, snarere lik et slags livs-timer, knitrende både i citater, anekdoter og i egne bemerkninger.

Vi har ingen bedre bok i Norge å gi en ungdom i hånden om vi vil si til ham: bli glad i Bjørnson.

Eivind Berggrav.

«*Mine Forsøg med Sandheten*». Av *M. K. Gandhi.* Kjøbenhavn. «Nye Veje»s forlag.

Gandhi er en centralfigur i tidens åndsliv. Foredrag, avisartikler og bøker omhandler ham. Lite har vi hatt fra hans egen penn. Dog har han skrevet adskillig utenom avisartikler og småskrifter. Han har skrevet en «Helselære», han har skrevet om hvordan hans tanker om «selvstyre» («Hind Svaraj», Haases forlag) modnedes under ett av hans fengselsophold i Afrika, og han har i «Young India» skrevet en utførlig selvbiografi.

Det er en del av denne selvbiografi som er oversatt til dansk — en meget god oversettelse — og gitt ut i en statelig bokform. Jeg vil varmt anbefale denne boken til alle som vil skaffe sig førstehånds kjennskap til den merkeligste mann i vår tid. Selvbiografier er ikke alltid det beste kildeskrift til å dømme om en manns virksomhet, det hender jo ofte at det følger en del selvros i dem. Men Gandhi er åpenhjertet og sanndru. Denne selvbiografien er samtidig en erkjennelse. Og derved blir den så helt igjennem menneskelig.

O. F. Olden.

Det store namnet. Av *Axel Andersson.* Svenska Missionsförbundet.

Det blir noget tilfeldig hvad vi her i Norge får tak i av svenske opbyggelsesbøker. Og det tilhører jo gjerne det kirkelige og teologiske område. «Fil. kand., missionssekreterare», står det under forfatternavnet i dette lille hefte. Som ledende arbeider i «Svenska missionsförbundet» blir denne forkynder anderledes å plasere — foruten at han altså er legmann. Prekenene er holdt rundt omkring i Sveriges bygder. Røsten høres aldri generende konventikelaktig. Og den avgjort konservative grunntone, som merkes gjennem det hele, hindrer ikke at man på velgjørende måte merker et menneske som vet beskjed om at «kun de veifarendes visdom er vår». Her er ingen kortsynt skråsikkerhet, og ingen selvgod dom over andre. Under lesningen av disse enkle og fine, praktiske Kristusvidnesbyrd, har jeg kjent som et varmt håndtrykk, og er blitt minnet om den store og vesentlige enhet mellem kristne mennesker, nettop i sammenheng med «det stora namnet» —, utifra kristendommens egen sans for sak, uten altfor meget frykt eller interesse for f o r m.

B. J.

Gulnede Blade. Lidt av hvert. Av *Olfert Ricard.* — O. Lohses forlag. 1930. 212 sider.

Flid var en av Olfert R i c a r d s beste egenskaper. Han sparte sig aldri. Derfor fikk alt han arbeidet med det personlige preg, der gjør at leseren med en gang merker hvem der står bak. Omhyggeligheten i utarbeidelsen gjør at Ricards efterlatte papirer tåler å bli trykt, og gamle artikler eller brev interesserer den dag idag. Under seks forskjellige deler har Ricards efterfølger i K. F. U. M. Gunner E n g b e r g samlet en rekke bidrag fra tiden 1899—1929. Uriktig og misvisende i høieste grad er det allikevel å kalle boken for «gulnede blade.» Alderen har ikke fått anled-

ning til å ødelegge papirene rent ytre sett, og innholdet er ikke noget der er tilbakelagt for oss som lever idag. — Artiklene er ikke gulnet!

Levendegjørelsen av Bibelens optrin og levendegjørelsen av evangelienes Jesus er en av Ricards største bedrifter. Alvorlig studium, meget mere inntrengende enn det finpussede resultat synes å tale for, arbeidet sammen med hans dikterfantasi. Som oftest blir det en opbyggelig anvendelse av dette stoff, men ofte taler lignelsene og fantasiene over Bibel-optrin vel så opbyggelig uten anvendelse. «Frelsen i Jericho og den skarlagensrøde Snor» begynner med Rahao i Jeriko og slutter med englenes julesang, men hvor meget er ikke sagt imellem? Den lille bibelstudie over presten Zacharias viser foreningen av dikterens gjenoplevelse og den dyptgående sjelesørgers forståelse. Prester vil ha godt av å huske disse to setninger om tvil (det var jo den uhyggelige hendelse for Zacharias mens han var for alteret!): «Det skulde en prest alltid betenke, når den ulykke overgår ham, at han faller i tvil. I stedet for å skrive vantro bøker og holde foredrag og utbasunere sine tvil i kordøren eller på studentermøter, så skulde han være stum.»

Av de «bibelske fantasier» er «Enkesønnen» den beste. Bibelens korte beretning om enkens sønn i Nain forteller om det lille hjems store indre kamper. Idyllpreget, som har så lett for å bli festet på bibeloptrin, er fjernet allerede ved den første setning: «De havde skændtes om Morgenen; og det skal man aldrig!

Det kunde blive det sidste! Og selv om det jo nok er det hele det kommer an paa, og ikke det sidste, tilfældige ord, — saa huskes det alligevel og kan længe forstyrre Mindet! Jeg fik ikke sagt Tak, som jeg vilde! Og han tog et vredt Ord med sig ned i Skyggernes Land!

Jeg tror, det var en Trøje, de skændtes om. Hun havde lovet at vaske og lappe den og havde glemt det og ikke naaet det. Yndlingstrøjen.

Men der laa mere bagved, som det plejer, naar Folk, der holder af hinanden kan skændes om en Trøje! Moder og Søn!»

Bokens fire siste avdelinger gir innblikk i Ricards arbeide som sekretær i K. F. U. M. og hovedstadsprest. Med alvor og spøk i god sund balanse forteller forfatteren om sin gjerning og sig selv.

Ricards særpreg blir klarere eftersom tiden går. — Ikke til å efterligne, men til å lære av. Den geniale predikant, den originale forfatter og den dype menneskekjenner møter oss i disse friske og finnervede blader.

Johannes Knutzen.

Den nye litteraturforskning. Syntetisk metode. Av *Lorentz Eckhoff.* Gyldendal. Norsk Forlag. Oslo 1930. 102 sider.

På filosofiens og psykologiens områder har det vært omvurderinger stadig vekk i de siste tyve år. Disse omvurderinger har vist sig sterkest i de forskjellige slags «skoler» der har dannet sig omkring Freud, Adler, Jung, Bergson.

Nu er det blitt omvurderinger også innen litteraturforskningen. Den såkalte syntetiske metode vil komme den rådende naturalistiske

metode, hvor analysen, sønderdelingen og enkeltleddsbelysningen råder, tillivs og innsette sin egen fremgangsmåte. På andre språk, særlig fransk og engelsk, har den syntetiske metode hatt flere talsmenn og foregangsmenn, f. eks. Mauwis og Strackey. Her i Norge er dr. Lorentz *Eckhoff* blitt den der drar ut med fellet lanse. Symbolsk skal bokens omslag, hvor det er avbildet et sverd og en murskje, vel forståes så at det gamle skal hugges ned og det nye mures op.

Hvad vil dr. Eckhoff så komme tillivs og hvilken videnskapelig fremgangsmåte vil han at vi nu skal arbeide efter?

Jo, det er den rådende naturalistiske metode som må bort. «Det analytiske øie er det tvilende øie, det åndsfiendtlige blikk som splitter, skjærer isønder og dreper. Det litterære verk, personligheten, livet opløstes og avgikk ved døden under dette blikk.« «Man samlet med utrettelig omhu en overveldende mengde håndgripelige, som oftest uvedkommende kjennsgjerninger *omkring* det litterære fenomen — og undgikk selve fenomenet som pesten. Man beskjeftiget sig inngående med alt undtagen med det vesentlige, man utfoldet en utrolig opfinnsomhet hvor det gjaldt å flykte bort fra de egentlige problemer.»

Istedet vil dr. Eckhoff sette den syntetiske metode: «Litteraturforskningens gjenstander kan altså kun erkjennes *som helheter.* Det er fullkommen meningsløst å innskrenke sin betraktning til en enkelt side av et verk eller en enkelt egenskap, et enkelt trekk hos en forfatter, for alle de enkelte sider og alle de enkelte trekk har ingen annen betydning enn å være ledd og leve med i det heles liv.» «Det er altså enheten, strukturen det gjelder å gripe. I hvert av våre objekter, såsant de er naturlig avgrenset, eksisterer der et centralt punkt, en stjerneplass, så å si, hvor alle linjer møtes, og det må finnes. Det må gripes — ved det vi kaller intuisjon eller syntese.» «*Syntesen er den tankeakt som avslutter et lengere videnskapelig tankearbeide og endelig bringer orden, sammenheng og enhet i et kompleks som tilsynelatende var et kaos.*»

Eckhoff viser denne fremgangsmåte i praksis. Nye forskninger efter denne metode har gitt *Rolandssangen* og de *homeriske dikte* sammenheng og enhet og en klar mening. I forfatterens tidligere bok: «Førerne i vår tids franske litteratur» gir han, særlig i studien over Charles *Maurras,* gode eksempler på at forfattere kan forståes ut fra en «*stjerneplass*». Hos Maurras er denne utvilsomt *disiplin.*

Denne kampbok om metoden skal efterfølges av et større verk om fransk litteratur sett under denne synsvinkel. Professoren i romansk filologi Rokseth arbeider også i denne ånd. —

Den syntetiske metode har uten tvil meget godt i sig. Uten skade kan en god del oplysninger i biografiene undværes. *Verkene* må trede sterkere i forgrunnen. Men hos de beste av våre norske tilhengere av den nugjeldende analytiske metode, f. eks. Francis Bull og Halvdan Koht, får de litterære verker en ramme av samtidshistorie som gjør det lettere å forstå om dikterne var i tidens ånd eller om de bragte noget nytt. Nøiaktighet

og sikker viden gir den analytiske metode, men den kan, brukt av en tørr og åndløs forsker, gjøre dikterverkene til støv istedetfor til liv. Den syntetiske metode må ha som grunnlag strengt studium, ellers kommer den lett til å dale ned til åndfulle bemerkninger som i like høi grad kan sies å gå *omkring* dikterverker, som alleslags bemerkninger om dikterens barndom og ekteskap kan gjøre det nu.

Dr. Lorentz Eckhoff har ikke nøiet sig med å angripe og kritisere det gamle. Han *gir* noget og han vil sikkert i sine kommende arbeider vise alvoret i dette kampskrift.

Johannes Knutzen.

Olav Haraldssons dødsdag.

Olavs-jubileet i sommer fremkalte en hel liten litteratur av foredrag, tidsskriftartikler osv. Et foredrag som professor Oscar Albert Johnsen holdt med tittelen Nihundreårsminnet. Olav Haraldssons personlighet og livsverk er utkommet i to oplag (Oslo, Fabritius & Sønners forlag, 1930). På en populær og oversiktlig måte har forfatteren her gitt en fremstilling av sin opfatning, som han for det meste alt før har fremlagt i forskjellige videnskapelige artikler og avhandlinger. Av nytt i dette foredrag vil en særlig legge merke til forfatterens syn på Olavs dødsdag. Han vil her følge Sigvat skald som forteller om solformørkelse på Stiklestad-dagen. Er dette riktig, må slaget ha funnet sted 31 august. Mot denne opfatning kan føres i marken hele den kirkelige tradisjon som vi kan føre tilbake til Adam av Bremen (omkr. 1070), og visstnok enda lenger; etter den er Olavsdagen den 29. juli. For mig står det for tiden som rimeligst at den kirkelige tradisjon er riktig. Legendedannelsen om Olav begynte kort etter hans død. Skalden Torarin Lovtunga forteller alt i 1032 at hår og negler vokser på den hellige konges lik. At Sigvat som var utenlands under slaget, kan la solformørkelsen falle på dagen, er ikke påfallende. Et jordskjelv som inntraff høsten 1904 i Norge, blir nu av mange lagt til året 1905! Ellers har det vært gitt andre tolkinger av Sigvats vers (f. eks. av professor von Friesen i Uppsala, dr. Landmark og andre).

Dersom Olavsdagen, som Johnsen mener, er flyttet fra 31 aug. til 29 juli av forskjellige grunner, må han anta at den senere Olavs-dag (3 aug.) som har vært høitideligholdt i den kirkelige tradisjon så langt tilbake man kjenner til, også er flyttet. Problemet er ikke ferdigdiskutert; forfatteren bebuder i forordet en nærmere undersøkelse av dette spørsmål. Det vil være av interesse å se om der kan bli ført fram nye ting om dette sterkt diskuterte emne.

Didrik Arup Seip.

Redaktørens adresse: Tromsø.
Redaksjonssekretæren, Universitetsstipendiat *Sverre Steen:* Gyldenløvesgt. 18II, Oslo.